

06 Malalas far:
Trosser
Talibans trusler

09 Hilde Fr. Johnson:
Derfor forlater
jeg Sør-Sudan

28 Erik Solheim:
Verden trenger
et lærerløft

Ting du må ha
i en bistandsbolig
Side 24

BISTANDSAKTUELT

NR 5 – JUNI 2014 www.bistandsaktuelt.no

FAGBLAD OM BISTAND OG UTVIKLING

Utdanningskrisen

90 prosent av verdens barn går på skole, men en tredjedel lærer ingenting når de er der. FN kaller det en utdanningskrise. Norge vil nå ta på seg «den globale ledertrøya» i arbeidet for å gi flere barn en bedre skole.

tema:
Utdannings-
krisen
Side 16

Foto: Anne Håskoll-Haugen

B-POSTABONNEMENT

**Frps nye
bistandsrefser**

Intervjuet, side 30

Aktuelt

Erna inntar rektors kontor

Leder

L2000 vedtok verdens statsledere at alle barn skulle få tilgang til utdanning innen 2015. Det løftet blir ikke nådd. Fredag 13. juni lanserte regjeringen stortingsmeldingen Utdanning for utvikling. Meldingen skisseres en rekke alvorlige utfordringer verden står overfor på utdanningsfeltet, blant annet arbeidet for å gi skolegang til barn under krig og konflikt. Videre etterspørres det et globalt lederskap på utdanning, og sier ubeskjeddent at det er Norge som skal «aksle den globale ledertrøya».

Alt tyder på en regjering og en statsminister med en ny hjertesak: Stortingsmeldingen, som nå foreligger, ble skrevet på rekordtid. 240 millioner kroner mer av bistandsbudsjettet er satt av til utdanning i år, og mer er på vei når det første virkelige H/Frp-budsjettet kommer til høsten.

Erna Solberg lovet 1 milliard kroner allerede før valget, og løftet om en global lederrolle på utdanning ble tatt inn i regjeringserklæringen. Som statsminister har hun flere ganger selv vært den som har frontet saken, sist under Malalas Yousafsaïs besøk i Norge. Også på forvaltningssiden blir det tatt grep: Norad har rustet opp sin utdanningsavdeling med tre ansatte. I Utenriksdepartementet har en halv stilling blitt til sju, og en egen utdanningsdirektør er ansatt.

Kanskje har Solberg funnet inspirasjon helt tilbake fra 1979. Den gang ledet Unge Høyre-gymnasias-ten Operasjon Dagsverk til inntekt for en skole på Jamaica.

Regjeringen har med dette funnet seg et annet område i utviklingspolitikken enn den rødgrønne regjeringen, som satset på regnskog og global helse. Å satse på utdanning er et trygt valg. Det er umulig å være mot.

Men som bistandstiltak er utdanning er mer komplisert enn helse. Regjeringen har også lovet mer resultatfokus i bistanden. Man kan telle barn som begynner på skole, men vanskeligere er det å vise at bistandspenger skaper bedre kvalitet. Den som investerer i utdanning må dessuten være tålmodig som en skogbruker – det kan ta generasjoner før utdanning gir resultater – eller som regjeringen selv formulerer det: å løfte mennesker varig ut av fattigdom.

BISTANDSAKTUELT

Etablert 1998.

Ansvarlig redaktør: Gunnar Zachrisen

Bistandsaktuelt utgis i henhold til Fagpressens redaktørplakat og Lov om redaksjonell fridom i media. Eventuelle klager på artikler i avisen rettes direkte til bladets redaktør – gz@norad.no.

De to fiskerioppsynsskipene er finansiert av Norge og Island, men er sjelden i bruk. Årsaken er at Mosambik ofte er forsinket med å betale regningene til drift. Det minste fartøyet er nå tatt ut av drift. Foto: Blue Water Marine

Krass kritikk

Norsk bistand finansierer fiskerioppsyn i Mosambik. Samtidig bruker landet milliarder av kroner på seks dyre, «ubrukelige» patruljebåter og en rekke tunfiskskip. – Vi har ingen bevis for korrupsjon, men dette må være feil bruk av statens penger, sier tidligere politietterforsker Kato Stokkan.

Av Jan Speed

Han har forfattet en kritisk rapport på oppdrag fra Norad og den norske ambassaden i Maputo. Den anbefaler at Norge bør redusere støtten til fiskerioppsynet i Mosambik.

Det østafrikanske landet har nylig anskaffet seks patruljebåter, og har etablert et mosambikisk tunfiskselskap med 24 skip. De omfattende innkjøpene er finansiert ved salg av obligasjoner til en verdi av

til sammen 850 millioner dollar, tilsvarende om lag 5 milliarder kroner, på det europeiske finansmarkedet. Obligasjonene er garantert av den mosambikiske staten.

I rapporten heter det at det er «en total mangel på åpenhet i prosjektet som gjør at det er umulig å kunne foreta en seriøs vurdering om hvordan lånet på USD 850 millioner skal disponeres, og et lån i den størrelsen kan få alvorlige kon-

Behov for forbedringer

Valsson og Stokkans rapport viser at Mosambiks fiskerioppsyn har mange gode og motiverte medarbeidere. Samtidig er det mye å rette på:

- Arbeidet er delt på to ulike offentlige etater, noe som fører til «forvirring og ineffektiv styring».
- Finansdepartementet betaler ikke regningene til selskapet som drifter oppsynsskipet i tide. Dermed må operasjoner avlyses.
- Mosambik har både en fiskerifag-skole og en maritim skole, men ikke nok ressurser til å videreutvikle og opprettholde begge to. «Vi var skuffet da vi så forfallet. Mye av det dyre

utstyret som er blitt gitt fungerer ikke lenger på grunn av manglende ressurser for vedlikehold (kunnskap, trening, penger),» heter det i rapporten. Rapporten foreslår en sammenslåing av de to skolene.

■ Fiskerioppsynsarbeidet får kritikk for å ikke bli «utført på en profesjonell måte»: det er en mangel på etterretningsarbeid, patruljene er ikke godt nok planlagt. Og det er få inspeksjons-soner til sjøs.

■ Mosambikisk lov gjør det ikke påkrevd for fartøyer å kunne sende ut såkalte AIS-signaler slik at de kan satellittovervåkes.

REGNSKOG

14 millioner fotballbaner

Siden 2004 har Brasil redusert avskogingen i Amazonas med mer enn 70 prosent. Det tilsvarer mer enn 14 millioner fotballbaner med regnskog, viser en artikkel publisert i det anerkjente forskningsmagasinet Science. Artikkelen konkluderer samtidig med at den norske regnskogstøtten gir et positivt bidrag til å bremse avskogning i Brasil.

FAIRTRADE

40

prosent var økningen av salget av Fairtrade-merkede bananer i 2013 ifølge Fairtrade Norge.

ØKONOMI

Etterlyst: 600 millioner jobber

Den internasjonale arbeidsorganisasjonen (ILO) beregner at verden trenger 600 millioner nye arbeidsplasser bare innen 2020. Den ferske stortingsmeldingen Utdanning for utvikling sier at Norge nå vil satse på yrkesopplæring.

av Mosambik-sløseri

sekvenser for landets økonomiske framtid.»

Det store pengeforbruket skjer samtidig med at finansdepartementet i Mosambik ikke klarer å betale statens regninger i tide. En konsekvens av dette er at et fiskerioppsynsskip, bistandsstøttet av Norge og Island, ikke kan dra ut på planlagte tokt. Kostbart utstyr som er kjøpt inn til landets nautiske skoler og fiskerifagsskoler, med bistandsmidler, får heller ikke tilstrekkelig vedlikehold og oppgradering.

Foreslår kutt

– Vi anbefaler reduksjon i støtten, særlig sett i lys av det som har skjedd rundt innkjøpene av statlige patruljebåter og fiskefartøyer, sier Stokkan til Bistandsaktuelt.

Stokkan har forfattet rapporten sammen med den islandske kystvaktkommandøren Einar Valsson. Rapportforfatterne spør seg hvorfor Norge skal bruke store ressurser på å støtte fiskerioppsynet i Mosambik som tar opp lån på milliarder av kroner for å kjøpe uegnede patrulje- og fiskebåter, samtidig som landets myndigheter ikke er villig til å bruke egne ressurser på fiskerioppsyn.

– Bistand skal også bidra til å utvikle landets egen innsats innen fiskerisektoren. Vi mener det har vært lite progresjon og vilje til å ta ansvar. Norge må på et eller annet tidspunkt si at «nok er nok», mener Stokkan.

I fjor ga Norge rundt 55 millioner

kroner i bistand til fiskerisektoren i Mosambik. Norsk støtte til fiskerisektoren i landet skal i perioden 2013 til 2017, etter planen, utgjøre 150 millioner kroner.

Ingen arrester

Norge og Island har i flere år støttet fiskerioppsynet i Mosambik. Bistandspenger har finansiert rehabilitering og drift av to fiskerioppsynsfartøyer.

Men i perioden 2007 til 2012 har ikke Mosambik tatt et eneste fiskefartøy i arrest for ulovlig fiske. Samtidig tyder observasjoner på at det omlastes fisk på åpent hav fra fartøyer som har fisket i eller meget nær Mosambiks område. Derfor ba den norske ambassaden i Maputo om en gjennomgang av fiskerioppsynet i Mosambik forut for at samarbeidsavtalen skulle fornyes.

I dag eier Mosambik fiskerioppsynsskipet *MV Antillas Reefer*, som driftes av et privat selskap, Blue Water Marine. Tidligere ble den bistått av et mindre fartøy. Regningen betales av finansdepartementet ved hjelp av norske og islandske bistandsmidler.

Uegnedte fartøyer

Rapportforfatterne har sett spesielt på forholdene rundt det private selskapet EMATUM, som eies av offentlige institusjoner med tilknytning til sikkerhetstjenestene i landet. Selskapets navn har vært knyttet både til innkjøpet av patruljebåtene og tunfisk-skipene, men etter hvert er det blitt avklart at det er forsvarsdepartementet som skal stå ansvarlig for finansieringen og driften av de førstnevnte.

Målet med selskapet EMATUM er, ifølge et intervju med fiskeriminis-

teren, å sikre nasjonal kontroll med tunfiskressursene og skape lokale arbeidsplasser. Prosjektet er finansiert med et lån som tilsvarer 4 prosent av Mosambiks brutto nasjonalprodukt. Lånet har ført til at Mosambiks kredittverdighet er nedgradert internasjonalt.

Selskapet skal ha bestilt 30 fartøyer fra et fransk verft. De seks patruljebåtene er nå på plass i havnen i Pemba nord i landet. Valsson og Stokkan slår fast at disse båtene ikke er egnet verken til å beskytte tunfiskflåten eller å patruljere landets territorialfarvann.

«Det er ingen informasjon om hvorfor disse dyre og tilsynelatende uegnede patruljebåtene ble anskaffet», skriver de. Ut fra deres vurdering er heller ikke tunfiskbåtene særlig egnet til tunfiskfangst, siden de

ikke er store nok til å være på havet i lengre perioder.

Bør trappe ned

Etableringen av EMATUM og kjøp av båtene er preget av «en total mangel på åpenhet» og en rekke uklarheter, heter det i rapporten. Stokkan påpeker overfor Bistandsaktuelt at samtidig med at EMATUM er et privat selskap, kontrolleres det av statlige institusjoner og lånet garanteres av staten.

De to rapportforfatterne mener at Norge, som den største bidragsyteren til fiskerioppsynsarbeidet i Mosambik, bør vurdere «sterkere direkte involvering for å sikre at deres bidrag fører til det nødvendige resultat.» De mener at Norge og Island bør trappe ned støtten, og at Fiskeridepartementet i Mosambik bør øke sitt bidrag. ■

Norge trapper ned støtten

Den norske støtten til fiskeriovervåking i Mosambik skal trappes ned og avvikles. Regjeringen i Maputo skal overta alt ansvar.

– DETTE LIGGER allerede inne i det nåværende prosjektdokumentet. Fiskeridepartementet skal lage en plan som skal presenteres for givene om hvordan og hvor fort dette skal skje, sier ministerråd Øyvind Udland Johansen ved den norske ambassaden i Maputo.

Ambassaden mener at de fleste av forslagene i rapporten for å forbedre fiskeriovervåkingen er relevante, men også dyre.

– Vi har hatt flere møter med Fiskeridepartementet om hva som bør prioriteres framover, og tidsrammen, sier Johansen.

Ifølge departementet skal programmet som Norge og Island støtter nå bli en del av en større plan for overvåking av Mosambiks kystområder. Flere departementer og

institusjoner skal samarbeide. Marinen i Mosambik vil få det overordnede ansvaret. Dette nye programmet skal foreligge mot slutten av året.

Per i dag har Mosambiks marine noen lette gummibåter som patruljerer havner og seks patruljebåter som ikke kan operere langt til havs og i tung sjø. Fiskeridepartementet har ett overvåkingsfartøy. ■

«Norge må på et eller annet tidspunkt si at 'nok er nok'»

4 **Aktuelt**

Kenya-gründer advarer mot norsk naivitet

– Næringsminister Monica Mæland må tenke nøye gjennom hvordan Norge skal investere i Afrika. Korrupsjonen florerer, advarer Eirik Jarl Trondsen. Den norske næringslivslederen har sju års fartstid fra næringslivssatsinger i Øst-Afrika.

Av **Gunnar Zachrisen**

«**E**tter å ha drevet med næringsliv i Kenya og Uganda siden 2007, med fast bosted i Kenya, kan jeg med hånden på hjertet si at det nærmest er umulig ikke å være korrupt som forretningsmann i Afrika», skriver han i et åpent brev til næringsministeren på bistandsaktuelt.no.

Trondsen er administrerende direktør i selskapet Energy Africa som driver farmer i Kenya og Uganda. Han applauderer en forsterket norsk næringslivssatsing i Afrika, men retter samtidig en advarende pekefinger mot naiv idealisme i møtet med afrikansk virkelighet.

Den norske næringslivslederen beskriver hvordan prosesser i Øst-Afrika ofte trekker ut i tid, fordi offentlige tjenestemenn forventer seg «økonomiske goder». Arbeidstillatelser, godkjenninger, sertifikater og importpapirer blir borte eller forsinkes i påvente av smøring.

Han forteller at de fleste større utenlandske firmaer løser problemet ved hjelp av konsulenter som tar seg

betalt «for å få papirene på plass», eller importerer varer.

«En ting er sikkert; det blir som regel betalt under bordet!», skriver Trondsen.

«Business er bedre enn bistand, men business i korrupte og ustabile stater som ikke respekterer menneskerettigheter, er ikke nødvendigvis en løsning i seg selv», fastslår han.

Han mener at et hovedproblem ved investeringer i Afrika er at «styresettet stort sett fortsatt er dårlig. Derfor vil man ved privatinvestering i Afrika ofte indirekte støtte korrupte regimer som kontrollerer store deler av økonomien. Inkludert de største firmaene. For det er liten tvil om at det er meget tette bånd mellom næringsliv og politikk i Afrika.», skriver han.

Lav profil

«Jo større business man driver, jo mer korrupsjon skal til, og jo mer blir business en medvirkende årsak til å opprettholde korrupsjonen, og korrupte regimer. Derfor er et godt tips til de som skal investere i Afrika å holde en lav profil, heller flere små

«Det er nærmest umulig å ikke være korrupt som forretningsmann i Afrika», skriver Eirik Jarl Trondsen.

Eirik Jarl Trondsen, næringslivsleder med farmer i Kenya og Uganda.

firmaer enn et stort, og hold deg under radarene til lokalpolitikere og offentlige myndigheter. Men, selvfølgelig med alt det formelle i orden, slik at man ikke kan utsettes for press.

Det er også en klar fordel å være langt borte fra statlige eller halvstatlige bedrifter, da disse ofte er overgjennomsnittet korrupte.»

Trondsen advarer mot en naiv tro på at norske verdier vil kunne forandre verden. «Det man kan håpe på er at man medvirker til en ny type kultur i oppstartede bedrifter basert på nordiske businessprinsipper om likhet, ansvar for eget arbeid og stor grad av frihet.»

Feil partnere

Agrobusiness-direktøren er kritisk til investeringslandene som norske selskaper har valgt så langt – «land som Uganda og Kenya, eller energirike land som Angola og Mosambik».

Han mener at Norges bidrag heller bør være å investere i land som tar kampen mot korrupsjon på alvor. Et av de få landene som går den veien er Botswana, mener Trondsen.

Det var i VG mandag 2. juni at næringsminister Monica Mæland (Høyre) tok til orde for en norsk næringslivssatsing i Afrika sør for Sahara.

Næringsministeren skisserte tre satsingsområder for regjeringen:

Vi spør norske bedrifter:

1. Har dere opplevd korrupsjon i Øst-Afrika?

2. Hvor stor er korrupsjonsrisikoen?

Helge Vatnedalen, eksportdirektør i W.Giertsen HallSystem AS. Selskapet leverer blant annet haller til nødhjelpsoperasjoner. Har lagringsfasiliteter i Kenya og på Filippinene.

1. Til det vil jeg svare nei. Vi jobber mye mot aid og relief-sektoren. Det er riktignok naivt å tro at det ikke også forekommer korrupsjon i denne sektoren, selv om de aller fleste organisasjonene vi møter har nulltoleranse mot korrupsjon. Mitt inntrykk er at Filippinene er verre enn Øst-Afrika.
2. Sett fra mitt ståsted er den ikke stor på grunn av de kundene vi har.

Men jeg registrerer at du nok får en del fordeler innenfor eksportsektoren om du smører lommer. Det er likevel fullt mulig å drive uten korrupsjon, men avkastningen på investeringene vil være lavere og det tar lengre tid. Det er flott at dette settes på dagsordenen.

Håvard Bjåstad, utviklingsdirektør i IT-bedriften Tracetracker. Bedriften leverer springssystemer for råvarer og kapitalvarer og har kontor i Kenya.

1. Ja, vi har vært borte i det. Det er et problem som eksisterer – først

■ Å fremforhandle handels- og investeringsavtaler med afrikanske land.

■ Å øke Innovasjon Norge sin tilstedeværelse i afrikanske land. (I dag har de kontorer bare i Sør-Afrika og Kenya.)

■ Å invitere næringslivet med på flere norske delegasjonsbesøk til Afrika.

Formidabel vekst

I et svar til Trondsens innlegg på bistandsaktueltets nettsider skriver Mæland at mange land i Afrika har hatt en formidabel økonomisk vekst de siste tiårene. «I dag er seks av ti

av de raskest voksende økonomiene i verden afrikanske. Som næringsminister er det min oppgave å bidra til at norsk næringsliv kan ta del i den økonomiske utviklingen som vi i dag ser i Afrika», skriver næringsministeren.

Hun erkjenner samtidig at både politisk ustabilitet, korrupsjon og brudd på menneskerettigheter er utbredt i flere afrikanske land.

«Enkelte land er sterkt preget av alvorlige konflikter. Norske myndigheter forventer at bedrifter som opererer i utlandet gjør seg godt kjent med de lokale forholdene, og at de er blant de fremste i å utøve samfunns-

Monica Mæland, næringsminister.

ansvar på en måte som bidrar til å ivareta menneskerettigheter, skape anstendige arbeidsvilkår, ta vare på miljøet og bekjempe korrupsjon. Korrupsjon er straffbart etter norsk lov uavhengig av hvor i verden det foregår», skriver Mæland.

«Vil bistå der de er»

Næringsministeren viser til at næringslivets ansvar for å respektere menneskerettighetene og å foreta aktsomhetsvurderinger for å etterleve dette ansvaret, er nedfelt i FN's *Guiding Principles on Business and Human Rights*, som ble vedtatt i 2011.

«Det er viktig å understreke at det er norske bedrifters selvstendige ansvar å vurdere hvor de skal engasjere seg, men vi ønsker å bistå der de er tilstede. De fleste steder vil det være mulig å gjøre forretninger uten å bidra til korrupsjon, men i mange tilfeller kan dette medføre at ting tar lengre tid eller at kostnadene blir høyere», skriver hun. ■

gunnar.zachrisen@norad.no

Les hele Monica Mælands innlegg: side 28.

Les også supplerende innlegg om saken her: tinyurl.com/o4qhc4r

og fremst i forhold til offentlige organer. Det er noe man må forholde seg til. Vi har oppnådd de godkjenningene vi trenger ved å forklare at vi er et norsk selskap og ikke kan betale noe under bordet. Da har vi kommet videre, det har bare tatt litt lengre tid.

2. Jeg var nettopp på et møte der dette ble diskutert. Inntrykket er at dette gjelder spesielt små og mellomstore bedrifter, det er særlig der de prøver seg. Når det gjelder store bedrifter som for eksempel Statoil, vet de at det ikke nytter.

Einar Haveland, daglig leder i selskapet Ecopole. Selskapet er i ferd med å etablere seg i Kenya med produksjon og salg av utstyr til strømforsyning.

1. Selvfølgelig har vi opplevd situasjoner der korrupsjon er helt framme i dag. Vi har ikke benyttet oss av en eneste konvolutt i prosessen med å etablere selskapet. Vi er veldig stolte av at det er mulig å komme så langt uten å ty til korrupsjon.

2. Her i Norge bruker vi ordet korrupsjon på alt. Jeg er absolutt imot alt som har med korrupsjon å gjøre. Samtidig mener jeg at det er en stor

Håvard Bjåstad.

Helge Vatnedalen.

forskjell på en høytstående politiker som raner sitt land og en tjenestemann som må spe på inntekten sin for å fø familien. Det heter seg at i Afrika og Asia har offentlig ansatte uniform, men ingen inntekt. Norske myndigheter burde jobbe opp mot de ulike lands myndigheter og se om det kan være mulighet for å bidra til at landene betaler tjenestemennene lønn som gjør dem i stand til å leve uten å ty til konvolutter.

Rune Karlsen, direktør for Afrika-virksomheten hos Jarlsø Telecom

Solutions. Selskapet leverer blant annet telekommunikasjonsanlegg til flere land i Øst-Afrika.

1. Det er helt klart at vi har opplevd korrupsjon. Det er en daglig ting. Jeg opplever hele tida folk som tar kontakt med det formålet. Vi har aldri betalt korrupsjon og har nok tapt en del oppdrag på det.

2. Jeg arbeider i telekomsektoren. Jeg tror det er større og mer alvorlig korrupsjon i andre sektorer, og når man går inn på prosjekter som styres av det offentlige, for eksempel store kraftutbygginger.

6 Aktuelt

■ MYANMAR

Coca Cola best i Myanmar

I 2012 åpnet USA for amerikanske investeringer i Myanmar, med krav om årlig rapportering på aktsomhet og ansvarlighet. Organisasjonen US Campaign for Burma har gått gjennom rapportene fra seks selskaper og konkluderer at kun Coca Cola driver ansvarlig.

Er det greit å lyve i det godes tjeneste? »

Spør Prio-forsker Henrik Urdal i Morgenbladet. Han mener organisasjoner som Redd Barna bruker udokumenterte tall for å lage overskrifter i media.

– Noen sier at jeg er en agent. Men jeg snakker jo bare om grunnleggende menneskerettigheter, sier Ziauddin Yousafzai.

Foto: Ken Opprann

Foto: Ken Opprann

Aktivi

■ SØR-SUDAN

Gjormekaos

– Nå som regnet har kommet, blir forholdene i Sør-Sudan verre for hver dag som går. Folk lever bokstavelig talt i gjørme, sier Toby Lanzer, FNs nødhjelps koordinator i Sør-Sudan til FNs nyhetstjeneste. Se fotograf Jacob Zochermans sterke bilder på bistandsaktuelt.no.

■ AFGHANISTAN

77%

Så mye økte militærutgiftene med i Afghanistan mellom 2004 og 2013, melder den svenske forskningsinstitusjonen SIPRI.

■ MATPRISER

Dyrere mat i Uganda

Mat er blitt dyrere i Uganda det siste året, noe som rammer de fattige i landet hardt, skriver Strømme-stiftelsens magasin Hjelp til selvhjelp. Blant annet har kiloprisen på ris økt fra om lag 5 kroner og 90 øre til om lag 7 kroner.

sten fra Swat-dalen

En datter som overlevde et attentat. Et liv i eksil. Likevel fortsetter pakistanske Ziauddin Yousafzai – Malalas far – sin kamp for jenters rett til å gå på skole og for kvinners frihet.

Av Kristine Grønhaug, i Storbritannia

En villa i Birminghams bedre strøk. Telefonen ringer i ett sett, for Ziauddin Yousafzai er en travel mann. Han er utdanningsattaché for pakistanske myndigheter i Birmingham, og rådgiver for tidligere statsminister Gordon Brown som er FNs spesialutsending for global utdanning. Han er sterkt involvert i arbeidet med Malalas fond. Til sist er han – og dette sier han med et smil – «sin datters sekretær».

Han legger vekk mobilen. Går barbeint over teppet, og setter seg i den hvite skinnssofaen. I etasjen over leser Malala til eksamen.

– Jeg hadde bestandig veldig mye å gjøre hjemme i Swat også. Da dreide det seg om arbeidet med driften av skolen min, *Kushal School and College*. I tillegg var jeg formann i foreningen for privatskoler. I over 18 år har jeg også vært aktiv i kampen for jenters rett til skolegang og for kvinners frihet. Jeg var aldri redd for å kritisere Taliban, sier han, og legger til at de fleste i Swat nok trodde at Taliban kom til å prøve å ta livet av ham en dag, og ikke datteren hans. Hun var tross alt bare et barn.

Liberal

Det var i oktober 2012 at den gang 15 år gamle Malala ble skutt av militante islamister. Det skjedde mens hun satt på skolebussen. Etter noen dager på et sykehus i Pakistan, ble hun fløyet til Queen Elizabeth Hospital i Birmingham for å bli operert i hodet. Familien kom etter, og siden har de bodd i byen som har 140 000 britisk-pakistanere.

Av Pakistans rundt 200 millioner innbyggere, er 60 millioner analfabeter. Etter India er Pakistan det landet med høyest andel unge uten skole og yrkesferdigheter. 5,1 millioner barn går ikke på skole og 63 prosent av dem er jenter.

Dette ønsket Ziauddin Yousafzai å gjøre noe med. Derfor utdannet han seg til lærer – som sin far. Han åpnet sin skole i Swatdalens hovedstad Min-

Swat-dalen og Taliban

Område i Pakistan nær grensen til Afghanistan. Pakistan-ske Taliban står sterkt i distriktet. En talsmann for bevegelsen påtar seg ansvaret for attentatet mot 15 år gamle Malala Yousafzai i 2012.

gora i 1994. *Khushal School and College* består av en barneskole der gutter og jenter går sammen, og to videregående skoler – én for jenter og én for gutter. Gode medarbeidere sørger for at skolen også i dag er i drift selv om Yousafzai lever i eksil.

Han mener skolen hans skiller seg fra de andre i Swat ved at den er mer liberal:

– I stammeområdene nord i Pakistan får barna konservative holdninger inn med morsmelken. De læres for eksempel opp i at jenter skal holde seg hjemme og at kvinner ikke skal gå ut av huset. Jeg var opptatt av å skrelle bort denne overbevisningen hos elevene, og lære dem om demokrati og menneskerettigheter, sier han.

Terror

I 2005 var Taliban allerede vel etablert i Swat. De militante gruppene hadde fått god tid til å slå rot i den vakre dalen. USAs president Bush var opptatt av Irak, den pakistanske presidenten Musharraf av India. Også senere ledere lukket øynene for hva som var i ferd med å utvikle seg til et senter for terrorisme.

Militante grupper bombet skoler og nedla forbud mot at jenter kunne gå på skole.

– Terroren var grusom. Men fra myndighetenes side skjedde det ikke mye: Halvparten av politikerne kom med fordømmende ord, mens den andre halvparten sa det ikke var Taliban som

stod bak. Mange forsvarte Talibans handlinger med at Nato var inne i Afghanistan. Det var i dette scenarioet at jeg – og Malala – måtte si vår mening. Vi måtte det fordi vi tross alt håpet på noe bedre, sier han. Og legger til:

– Men det var ikke bare vi som sa fra. Vi var mange. Og mange mistet livet. Jeg var leder av stammerådet i Swat, og flere av våre medlemmer ble drept. Det må vi ikke glemme. De er våre helter.

Kan ikke dra hjem

Mullah Fazlullah, som stod bak attentatet på Malala er ikke tatt, og heller ikke mannen som skjøt på hans ordre.

– *Politiet i Swat har fortalt oss at det fortsatt ikke er noen fremgang i etterforskningen?*

– Politiet har ikke gjort noen verdens ting. Hvorfor kan de ikke bare gjøre det de skal gjøre? Selv har Fazlullah og hans Taliban skrevet en lang redegjørelse der de sier tydelig at de stod bak. Da er det bare for politiet å ta dem? De er jo der!

– *Du har aldri vært redd for å si din mening, enten det er snakk om det pakistanske militæret, Taliban eller den pakistanske sikkerhetstjenesten, ISI. Kan dere reise hjem til Pakistan?*

– Situasjonen i Pakistan er for tiden svært usikker for oss. Vi må bare akseptere at det er slik. Å reise dit nå, vil være det samme som selvmord. Derfor er vi innstilt på å være her en stund. Likevel: En dag skal vi hjem.

– Jeg kommer aldri til å søke asyl i England. For gjør jeg det, gir jeg på en måte opp kampen jeg fører for menneskerettighetene i mitt hjemland. Og jeg elsker landet mitt.

Utgjør en trussel

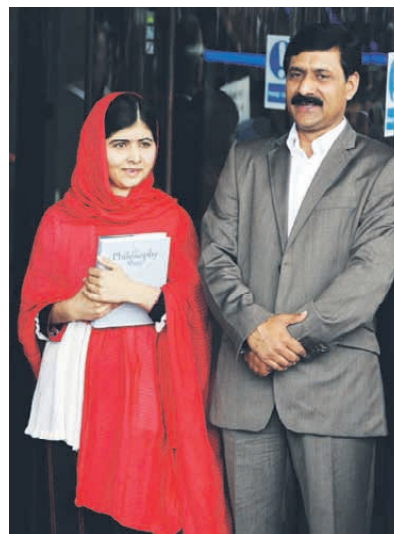
– Malala og jeg utgjør en trussel for Taliban. Men de har ikke argumenter – bare kuler. Jeg vil at våre jenter skal få skolegang. Jeg fordømmer at skoler bombes. Jeg ønsker frihet for Pakistans kvinner. Og så sier noen at jeg er en agent! Men jeg snakker jo bare om grunnleggende menneskerettigheter.

Han stammer litt når han blir ivrig. Nå tar han en pause før han sier:

– Det er mange som støtter oss. For å være ærlig, er det en veldig liten gruppe mennesker som er pro-Taliban og skriver om det på sosiale medier.

Vi er ikke så opptatt av å lage et «facebook-ansikt» av Malala. Men uansett hvor i verden vi reiser, enten det er til et muslimsk land eller et ikke-muslimsk land, vil Malalas røst alltid være høy og klar.

Det viktigste av alt er at hun er en stor inspirasjon for mange mennesker. ■

Malala Yousafzai opptre gjerne offentlig sammen med sin far.

Foto: NTB scanpix

◀ I stammeområdene nord i Pakistan får barna konservative holdninger inn med morsmelken. ▶

8 Aktuelt

Å fly er noe av det mest forurensende man kan gjøre, og det reises mye og langt i bistandsbransjen. WWF-Norge og Utviklingsfondet har lykket med å redusere mengden av flyreiser betraktelig.
Foto: Patrick Pleul

WWF-Norge har i løpet av få år redusert egne utslipp av drivhusgasser per ansatt med nesten en tredjedel. **Av Tor Aksel Bolle**

— **D**et krever en del planlegging og koordinering, men vi mener det er viktig at alle bidrar til å redusere utslipp. Det er viktig for vår troverdighet, sier Arild Skedsmo som er fagsjef i WWF-Norge.

I 2008 startet WWF-Norge et langsiktig arbeid med å redusere CO₂-utslippene organisasjonens ansatte bidro til gjennom flyreiser. Målet var et kutt på 35 prosent i løpet av 2014.

Tett på målstreken er det forsiktig grunn til jubel; de har nesten nådd målet: miljøorganisasjonen har kuttet antall egne flyreiser med 31 prosent – fra 7,0 til 4,8 tonn per ansatt.

Skedsmo understreker at for en

internasjonalt orientert organisasjon er en del flyreiser helt nødvendig. Samtidig sier at man med god planlegging og konkrete målsettinger kan kutte antallet reiser betraktelig.

– Vi lager en oversikt over alle flyreiser ved begynnelsen av året. Det er klart det blir endringer underveis, men blir det ekstra reise til et prosjekt så prøver vi å kutte et annet sted slik at vi holder oss innenfor den planlagte rammen, sier Skedsmo.

Alle flyreiser WWF's ansatte gjør registreres, og hver måned sendes en rapport til ledelsen i organisasjonen.

– Målsettingen om å kutte antall reiser gjør jo også at vi har blitt flinkere til å unngå overlappende reiser

Arild Skedsmo, fagsjef i WWF Norge

og å gjøre reisene så effektive som mulig, sier Skedsmo.

Ulik praksis

Bistandsaktuelt har spurt en del av de større norske hjelpeorganisasjonene om hva de gjør for å redusere ansattes flyreiser og også spurt om organisasjonene har oversikt over antall flyreiser.

Ikke alle organisasjonene har svart like utfyllende, men svarene fra organisasjonen viser likevel at det er høyst forskjellige rutiner og praksiser på dette feltet. Noen organisasjoner kjøper kvoter og teller reiser, andre ikke. Alle oppgir å være svært opptatt av at deres organisasjon skal være grønn og av å redusere antall flyreiser, men graden av konkrete tiltak varierer altså betydelig.

Nesten halvert

Utviklingsfondet er en annen organisasjon som har kuttet kraftig ned

på sine ansattes drivhusgass-utslipp fra flyreiser, med hele 40 prosent fra 2012 til 2013. Ifølge informasjonssjef Andrew Kroglund er det flere grunner til dette.

– En viktig årsak er at vi drar sjeldnere på internasjonale møter – og sender færre folk. Blant annet fordi vi har møter via Skype – og fordi vi bygger opp partnere til å delta i stedet for oss. Samtidig er det klart at antallet reiser for en organisasjon som oss vil variere fra år til år, sier Kroglund.

– Kjøper dere kvoter når dere flyr?

– Nei. Vi har i utgangspunktet ikke den store troen på kvoter som virkemiddel, slik systemet i dag er utformet.

Troverdighet

I motsetning til Utviklingsfondet og mange andre norske hjelpeorganisasjoner kjøper WWF-Norge karbonkvoter, de har en avtale med selskapet *Climate Friendly*.

– Vi anbefaler absolutt å kjøpe kvoter med skikkelig kvalitet. Det har vært en del negativt fokus på kvotekjøp, det er viktig at det ikke blir en sovepute. Kjøper man kvoter fra seriøse aktører bidrar det til reelle utslippsreduksjoner, sier Arild Skedsmo.

– Har organisasjoner som jobber med bistand og utvikling et særskilt ansvar for å redusere sitt karbonavtrykk?

– Vi mener jo at det arbeidet vi gjør bidrar mye mer enn utslippene ved flyreiser skader. Sånn sett er det lett å forsvare en del flyreiser. Når det er sagt er det viktig å feie for egen dør og vise at ens egen organisasjon tar ansvar også. Det handler om troverdighet, sier Skedsmo.

– Har du noen råd til andre organisasjoner som ønsker å redusere antall flyreiser?

– Planlegging og konkrete mål og tiltak. Det nytter ikke å ta avgjørelser om hvilke flyreiser som er nødvendig fortløpende. Og man må tørre å ha en ambisiøs målsetting. ■

Dramatisk økning i antall mennesker på flukt

Konfliktene i Syria, Den sentralafrikanske republikk og Sør-Sudan fører til rekordhøye tall, og man må flere tiår tilbake for å finne flere fordrevne mennesker i verden.

Flyktinghjelpens årlige rapport, *Flyktingregnskapet*, inneholder analyser av globale og regionale trender, 80 landprofiler, de ti mest neglisjerte fluktsituasjonene og tema-saker om palestinske og saharawiske flyktinger, båtflyktinger til Europa og mennesker fordrevet på grunn av naturkatastrofer.

Bestill FLYKTINGREGNSKAPET gratis!

Gå inn på www.flyktinghjelpen.no eller send en e-post til bestilling@nrc.no

Flyktinghjelpen har rundt 4000 ansatte i nærmere 25 land, i noen av verdens verste konfliktområder. Flyktingregnskapet er basert på tall fra Flyktinghjelpens senter for internt fordrevne (IDMC) og UNHCR.

FLYKTINGHJELPEN
NORWEGIAN REFUGEE COUNCIL

NRC

Hilde Frafjord Johnson går av som sjef for FNs fredsbevarende styrker i Sør-Sudan.
Foto: Bibiana Dahle Piene / NTB scanpix

FN-sjefen tar farvel med Sør-Sudan:

– Jeg håndterte kriser i tre år

Jobben som spesialutsending for FNs generalsekretær i Sør-Sudan er ledig. Hilde Frafjord Johnson takker for seg. – Jeg har stått løpet ut. Det er på tide at andre tar over, sier hun. **Av Hege Opseth**

8 juli for tre år siden kom Hilde Frafjord Johnson til Juba for å delta på feiringen av at Sør-Sudan endelig var en selvstendig stat og for å ta fatt på jobben som sjef for FNs fredsbevarende styrker i landet. Utviklingen i det unge landet ble en helt annen enn hva hun hadde håpet.

– Det har vært en konstant krisehåndtering – hele tiden, fastslår hun.

Det siste halve året har hun vært vitne til at situasjonen har forverret seg dramatisk. Over en million mennesker er drevet på flukt siden det brøt ut kamper mellom ulike fraksjoner i regjeringspartiet SPLM. Det skjedde i desember i fjor.

Siden den gang har mer enn 90 000 mennesker søkt beskyttelse i FNs baser rundt om i landet. Samtidig har det internasjonale samfunnet lagt 7,2 milliarder kroner på bordet for en gigantisk humanitær redningsoperasjon. Alt for å unngå massedød. Men pengene strekker ikke til om ikke lan-

dets ledere slutter å krige.

– Tiden er knapp hvis man skal redde landet fra å skli fullstendig utfor bakke. Det er fare for en massiv sultkatastrofe, og det er også fare for at krigshandlingene kan starte igjen. Motsetningene kan fortsatt slå ut i kamphandlinger. Gjør de det, vil det ta svært lang tid å snu dette, sier den tidligere utviklingsministeren (KrF).

– Lederne har ansvaret

– Hvem har ansvaret for at det har gått så galt?

– Alle i ledelsen til regjeringspartiet SPLM må ta kollektivt ansvar for det som har skjedd. Det gjelder alle; enten de er en del av president Salva Kiirs fløy, har sluttet seg til Riek Machar i «bushen» (avsatt visepresident og leder for opprørerne, red. ann) eller er blant de som har sittet i arrest under krisen. Dette kunne ha vært unngått.

– Er du skuffet over presidenten som du har kjent godt i mange år?

– De tok ikke tak i dette og lot det skli ut. De lekte med ilden. Det er det som er så skuffende. Jeg vil ikke rette pekefinger mot enkeltpersoner, slik alle fraksjoner nå holder på. Det er bare å konstatere at alle har ansvaret for at de lot motsetningene ta full fyr.

– Hva skal til fremover?

– Det som er avgjørende er politisk vilje til å sette landets egne interesser foran individuelle og alliertes interesser. Sørsudanerne kjempet frem dette landets uavhengighet gjennom

så mye lidelser. Nå må lederne sette folket og landet først. Skjer ikke det, er jeg redd det vil gå utfor bakke.

– Ikke fått sparken

– Hva ligger bak din beslutning om å forlate Sør-Sudan nå?

– Det er det nye mandatet til UNMISS som ble vedtatt i Sikkerhetsrådet forrige uke. Dette innebærer store endringer og restruktureringer av hele operasjonen. For å si det enkelt: nytt mandat, ny sjef. Jeg har kommet til slutten på min kontraktstid, og da var det på tide å si takk for seg.

– Så dette handler ikke om svertkampanjen som har vært mot FN og tidvis mot deg?

– Absolutt ikke. Det skjedde et skifte her i slutten av april. Omtalen av FN er nå annerledes, og samarbeidet er tilbake på et bedre spor. Konfliktnivået er også betydelig redusert. Jeg har sagt offentlig her nede at dersom den negative kampanjen mot FN og lederskapet hadde fortsatt og krigshandlingene hadde fortsatt å eskalere, ville jeg blitt. Kapteinen forlater ikke skuta mens stormen raser. Jeg har vært tydelig på at FN ikke lar seg presse på noen måte. Det gjør heller ikke jeg. Så nei; jeg forlater ikke dette stedet under press.

– Hva vil du si til kritikerne dine som hevder du egentlig har fått sparken?

– Jeg har faktisk ikke hørt fra noe hold at folk tror jeg har fått sparken; da kjenner de FN-systemet dårlig. Men hvis noen tror det, er det bare å si at dette er min beslutning, tatt i samråd med generalsekretæren i FN. Så enkelt er det. Det er helt naturlig å tre til side etter å ha stått i en slik jobb såpass lenge som tre år.

Trist og sint

– Er det trist å skulle reise?

– Ikke for egen del egentlig, men for hva vi har måttet oppleve de siste månedene. At disse menneskene som har vært igjennom så mye skal bli kastet tilbake til lidelser de har opplevd i mange tiår – det gjør meg trist. Det gjør meg trist at det ikke lot seg stoppe. Det gjør meg trist at landets ledere kollektivt har sviktet. Det gjør meg også sint.

– Hvordan har disse årene vært?

– Som å stå i nordvind som kommer fra alle kanter. Akkurat nå føler jeg at det er godt å kunne tenke at jeg har fullført tre år, jeg har stått løpet ut, stått i stormen. Den er blåst over – da er det på tide, og egentlig ganske fint å overlate roret til andre.

– Hva skal du gjøre videre?

– Sør-Sudan kommer til å fortsette å være en del av livet mitt. Jeg kommer ikke til å være så mye i landet, men jeg vil ha kontakt med venner – og jeg forlater jo ikke engasjementet. Hva jeg skal gjøre videre er for tidlig å si, sier Hilde Frafjord Johnson og legger til:

– Aller først skal jeg ta ferie og dra på hytta i Norge. Jeg trenger en pause. ■

« At disse menneskene som har vært igjennom så mye skal bli kastet tilbake til lidelser de har opplevd i mange tiår – det gjør meg trist. »

Hilde Frafjord Johnson, avtroppende spesialutsending for FNs generalsekretær i Sør-Sudan

Sør-Sudan

- Befolkning: 11,5 millioner mennesker
- Største folkegrupper: dinka (35 %), nuer (15 %)
- Selvstendighet: 2011, etter å ha brutt med Nord-Sudan.
- Bistand: Mottok i 2013 over en halv milliard kroner i bistand fra Norge.

Darfur – katastrofen

En kvinne og hennes barn i flyktningleiren Zam Zam for internt fordrevne nord i Darfur, den 11. juni i år. Tusenvis av mennesker, for det meste kvinner, barn og eldre, har søkt tilflukt i Zam Zam-leiren, etter at en væpnet milits angrep landsbyene deres i Darfur for tre måneder siden. Et svært stort antall mennesker trenger fortsatt bistand til grunnleggende tjenester som vann, mat, helsetjenester og husly.

Foto: Albert Gonzalez Farran/UNAMID/AP/
NTB scanpix

verden glemte

11 år etter at konflikten startet er Darfur-regionen i Sudan fortsatt preget av omfattende politisk vold. FN har for lengst sluttet å telle antall døde. Over 3,5 millioner mennesker er avhengige av nødhjelp, og katastrofen koster verden milliarder av dollar hvert eneste år. – Volden fortsetter. Darfur har bare forsvunnet fra nyhetsbildet, og hjelpeorganisasjoner har sluttet å rapportere, sier tidligere FN-sjef i Sudan Mukesh Kapila.

Av Hege Opseth

Utbombede landsbyer er fremdeles åpne sår i Darfurs landskap. Stadig flere drives på flukt. Det er over 170 større og mindre leirer for internt fordrevne. Området vest i Sudan – på størrelse med Frankrike – er fremdeles åsted for en av verdens verste menneskeskapt katastrofer.

Det var i 2003-2004 konflikten brøt ut. Khartoum-regimet hadde begynt å organisere bevæpnede nomader, Janjaweed, i en arabiskdominert paramilitær styrke. Ridende på hester og kameler angrep militsen landsbyer. Ofte ble det sendt bombefly inn først – deretter kommer de fryktede krigerne på hest.

Janjaweed angriper mennesker som representerer folkegruppene zagahwa, fur og massalit – den afrikanske delen av befolkningen i Darfur. De voldtok og drepte de som ikke klarte å komme seg unna.

På den andre siden rekrutterte opprørsbevegelsene SLA og JEM soldater. Mange fra de afrikanske stammene ville være med i det som ble definert som en motstandskamp mot regimet.

40 fraksjoner

Fremdeles var fiendebildet oversiktlig. Det var fire sentrale aktører; sudanske regjeringsstyrker, janjaweedmilitsen, SLA og JEM.

I dag, drøyt ti år senere, er det langt over 40 forskjellige fraksjoner. Aktørene slåss mot hverandre, de slåss internt – og det fører til ytterligere splittelser. Det er ikke lenger mulig å samle aktører som representerer store lag av befolkningen rundt et forhandlingsbord. Janjaweed skal ha blitt en integrert del av den sudanske hæren, og opprørsgrupper fra det som var SLA-fraksjonen skal ha dratt til Sør-Sudan for å slåss sammen med «venner» i borgerkrigen der.

Men det er langt mindre oppmerksomhet om situasjonen i dag enn for 5–10 år siden. Hjelpeorganisasjonenes budsjetter har skrumpet, antall internasjonale hjelpearbeidere er på et minimum. 97 prosent av hjelpearbeiderne i Darfur i dag er selv sudanere, ifølge FN. →

12 Aktuelt

FN-soldater beskytter en lastebilkolonne med mat på vei til leire for fordrevne i Darfur. Bildet er fra februar i år. Rundt 3 millioner mennesker er avhengige av nødhjelp i Darfur.

Foto: NTB scanpix

← – Det eneste som har forandret seg militært er at regimet har tatt i bruk mer avanserte våpen. I 2003–2004 hadde militsen hjemmelagde bomber og ingen miner, nå er utstyret noe helt annet. På bakken er det fremdeles slik at folk dør hver dag, det er massevoldtekter – kort sagt skjer det samme nå som da Darfur var verdensnyheter for ti år siden, sier Mukesh Kapila.

– Burde vært stoppet

Etter over 30 år i bransjen er han blitt en av de store kritikerne av «nødhjelpssirkuset», FN-systemet og pengebruken i Darfur. Han var FNs sjef i Sudan fra 2003, og ble etter hvert en svært tydelig kritiker av menneskerettighetsbruddene. Myndighetene i Sudan satte liten pris på kritikken fra den frittalende FN-sjefen, og Kapila forlot stillingen i Sudan allerede våren 2004.

I dag er han professor i global helse og humanitært arbeid ved Universitetet i Manchester. Han reiser verden over for å snakke om folkemord, voldtekt som våpen i krig og det som fortsetter å skje i Darfur. I tillegg har han utgitt boken «Against a tide of evil» hvor han går i strupen på sin tidligere arbeidsgiver, FN.

– Jeg måtte ta et oppgjør med det som *ikke* skjedde da ting eksploderte. For min egen del har jeg skyldfølelse, vi burde stoppet det. For meg er det en del av drivkraften for hva jeg holder på med i dag, sier han.

FN oppjusterte tallet på drepte sist i 2005-06. Anslaget var da på rundt

300 000 drepte. Mange, inkludert Kapila, mener det reelle tallet er mer enn det dobbelte. I skyggen av tragedien som utspiller seg i Sør-Sudan har situasjonen bare forverret seg. Siden nyttår i år er over 300 000 mennesker blitt drevet på flukt igjen.

Mislykket

I dag er det om lag 16 000 fredssoldater fra Den afrikanske union og FNs UNAMID-styrke i Darfur. Prislappen ligger på 1,6 milliarder dollar i året. Det er en av verdens aller dyreste fredsoperasjoner. FN/AU-operasjonen i Darfur hadde i starten et mandat som ga lite rom for å forhindre voldshandlinger.

Richard Gowan, forsker ved Senter for internasjonalt samarbeid ved New York University, mener at det er for store forventninger til hva fredsbevarende styrker kan gjøre.

– Jeg mener at Darfur er det stedet hvor de fredsbevarende styrkene lykkes dårligst i dag. De har ikke klart å utgjøre en forskjell. En dag må vi kanskje trekke styrkene ut og innse at det ikke har fungert. Men FN er fremdeles ikke veldig gode på å snakke om feilgrep, så det kan være at operasjonen vil pågå en lang stund til, sier Gowan til Bistandsaktuelt.

Tidligere FN-sjef Kapila er enda mer direkte og mener UNAMID er lite effektiv og preges av korrupsjon.

– Folk er enten i stor grad kjøpt og betalt av regimet eller så er det FN-folk som er livredde for å miste sine egne jobber, mener han.

Permanente leirer

Samtidig som verdenssamfunnet betaler en skyhøy regning for fredsoperasjonen hvert år, er det lite som tyder på at Darfurs nærmere to millioner internt fordrevne vil kunne reise hjem med det første.

Mukesh Kapila, tidligere FN-koordinator i Sudan, er kritisk både til FN og hjelpeorganisasjonenes innsats i Darfur. Foto: Hege Opseth

Sjef for FNs utviklingsprogram (UNDP), Helen Clark, sier til Bistandsaktuelt at hun ikke tror det er mulig å tvinge frem en fred i Darfur.

– Situasjonen er veldig ustabil, og jeg tror ikke vi vil se at folk forlater leirene i nærmeste fremtid, sier hun og legger til:

– Leirene er blitt urbane bosetninger. Generasjonen som er født der har ikke kunnskapen eller evnen til å overleve hjemme i landsbyene på samme måte som foreldre og besteforeldre. Hvordan skal de skaffe seg et levebrød hjemme i landsbyen?

Våpen, ikke helse

Hvor mye krigen i Darfur har kostet, vet ingen eksakt. Den eneste som har gjort en undersøkelse av kostnadene er forsker Hamid Ali ved det amerikanske universitetet i Kairo. Han anslår prislappen til å være 35 milliarder dollar fra 2003–2009.

– I regnestykket er både økonomiske og menneskelige kostnader inkludert, eksempelvis bortfall av inntjening hos sivilbefolkningen, sier han til Bistandsaktuelt.

I rapporten vises det til at Sudan

de siste to tiårene har brukt bare 1,3 prosent av statsbudsjettet på helse-tjenester og mindre enn én prosent på utdanning.

– Det er på tide at Sudan «byter ut våpen med smør». Men første skritt er å få en slutt på krigen, sier Ali.

– Spesiell ondskap

Tidligere FN-topp Mukesh Kapila mener mye av det som skjer i Darfur ikke kan forklares rasjonelt. Det handler om rasisme og hat mellom folkegrupper som har vært der i århundrer. Dette er blitt videre manipulert frem av Bashir og hans allierte, mener han.

– Det er det samme som de anti-jødiske holdninger i Europa som var utbredt i Europa. Hitler manipulerte disse holdningene og skapte holocaust. Vi kan ikke forklare de som har tankesettet til en folkemorder, det kan ikke forklares mellom vanlige mennesker. Det er en helt spesiell form for ondskap, sier han.

I 2009 ble mange hjelpeorganisasjoner, inkludert Flyktningshjelpen, kastet ut av Darfur. En del organisasjoner fikk bli. Kapila er sterkt kritisk til hjelpeorganisasjonene, som i redsel for å bli kastet ut, velger å holde en lav profil og ikke snakke om hva de er vitne til og hører om av overgrep. Kapila påpeker at Omar al-Bashirs taktikk er «splitt og hersk» – og at han har lyktes godt med å kneble internasjonale hjelpeorganisasjoner og FN-systemet.

– Stillheten koster menneskeliv. Organisasjonene tenker mest på sin egen merkevare og hva som tjener dem selv best. Ikke glem at det er mange aktører i den internasjonale bistandsbransjen som har tjent svært gode penger på katastrofen i Darfur, sier han. ■

«Stillheten koster menneskeliv.»
Mukesh Kapila, tidligere FN-sjef.

En milliard til kampen mot polio

De neste seks årene gir Norge en milliard kroner til bekjempelse av polio. Sykdommen er igjen på fremmarsj og Verdens helseorganisasjon frykter en ny epidemi. **Av Kristine Grønhaug og Hege Opseth**

Verdens helseorganisasjon advarte i begynnelsen av mai om en global helsekrise etter at det ble oppdaget nye tilfeller av infeksjonssykdommen. 80 prosent av verdens befolkning lever i områder som er erklært fri for polio. Men en poliofri verden er ikke innen rekkevidde før det er mulig å nå befolkningen i krigsherjede land. Polio, som i stor grad rammer barn under fem år, igjen er på fremmarsj i noen av verdens mest sårbare stater. Land som Syria og Somalia er hardt rammet.

– Veiskille

Utenriksminister Børge Brende påpeker at bare i Somalia er det 500 000 barn som ikke blir nådd med vaksiner på grunn av sikkerhetsproblemer. Også i Syria er det rapportert om nye tilfeller. Og polio er endemisk i land som Nigeria, Pakistan og Afghanistan.

– Det internasjonale samfunnet står ved et veiskille i innsatsen for å utrydde polio. Norges støtte til Gavi er avgjørende for arbeidet vårt med å styrke rutinevaksinering med mål om å få en poliofri verden, seier Seth Berkley i vaksinealliansen GAVI.

Han møtte nylig Brende i Oslo for å signere avtalen som sikrer en drøy milliard norske kroner de neste seks årene.

190 millioner

– Vi har en unik mulighet til å utrydde denne smittsomme og invalidiserende sykdommen, men det vil kreve en ekstra innsats dersom vi skal lykkes, sier utenriksminister Børge Brende.

Økningen på 190 millioner kroner i året skal gå til poliovaksine i 73 av verdens fattigste land. Dette inkluderer da Pakistan, Afghanistan og Nigeria, hvor man ikke har kontroll med viruset.

Pakistan svarte på advarselen fra Verdens helseorganisasjon med å trappe opp vaksineringen av barn under fem år, sette opp vaksinasjonsposter på flyplasser og kreve vaksinasjonsbevis av reisende fra 1. juni. I Pakistans hovedstad er det ikke funnet tilfeller av viruset i år. Fireårige Umat bin Khalid (bildet) er en av de heldige som får beskyttelse mot den fryktede sykdommen.

Andre steder i landet står det ikke like bra til:

En to og et halvt år gammel jente fra storbyen Karachi i sør, fikk ikke vaksinen fordi foreldrene nektet helsepersonell å gi henne den. En 10 måneder gammel gutt fra et område på grensen til Afghanistan i nordvest fikk ikke vaksinen fordi sikkerheten i området er dårlig.

Trues av ekstremister

De to barna er de siste av totalt 67 rapporterte poliotilfeller i Pakistan så langt år. I fjor var tallet åtte på denne tiden av året. Totalt var det snakk om 91 tilfeller i fjor – mot 58 i 2012.

Mer enn 90 prosent av poliotilfellene i Pakistan ble funnet i Nord-Waziristan, der det ikke har foregått

noen vaksiner på to år. Årsaken er militante islamistgrupper som påstår at vaksinekampanjer er skalkesjul for utenlandsk spionasje. Siden desember har slike grupper drept 56 omreisende sykepleiere. 370 000 barn er derfor ikke blitt vaksinert i Nord-Pakistan. ■

Om polio

■ Polio (poliomyelitt) er en virussykdom.

■ Over 90% av de smittede har ingen symptomer, men skiller ut virus i avføringen. 9% har uspesifiserte, influensalignende symptomer, mens mindre enn 1% får lammelser.

■ Lammelsene kan opptre i muskulatur hvor som helst i kroppen, men som oftest blir muskelgrupper i ben eller armer rammet. Dersom muskulaturen i mellomgulvet blir angrepet, kan dette medføre alvorlige pustevansker og i verste fall død.

■ Den siste store polioepidemien i Norge fant sted på midten av 50-tallet.

KILDER: WHO, STORE MEDISINSKE LEKSIKON, THE NATION, THE DAILY STAR, DAWN.

Fire år gamle Umat bin Khalid får sin dose medisin mot polio på Federal Government Polyclinic i Islamabad. Innsatsen mot polio trappes opp og Norge skal i løpet av de neste seks årene gi over en milliard kroner til helsesatsingen. Foto: Ken Opprann

14 **Aktuelt**

■ UGANDA

1440

ugandiske soldater ble nylig sendt til Somalia. Totalt er 6220 ugandiske soldater dermed utplassert i Somalia, de inngår alle i Den afrikanske unionens styrker.

■ VOLDTEKT I KONFLIKT

Jolie krever bedre lovverk

117 land, 900 forskere og aktivister var samlet på det globale toppmøtet «End Sexual Violence in Conflict» i London i juni. Konferansen ble ledet av filmstjerne og spesialutsending for FN, Angelina Jolie. Hun krever at alle overgripere må rettsforfølges, at lover om voldtekt følger internasjonale standarder og at soldater og fredsbevarende styrker må læres opp til å hindre seksualisert vold.

Leger lurer kvinner i Nepal

1,4 millioner kvinner i Nepal lider av «livmorprolaps», en tilstand hvor livmoren faller ned som følge av mange fødsler og tungt arbeid. Myndighetene betaler lokale bistandsorganisasjoner for kirurgi. Nå blir de beskyldt for å operere flere enn nødvendig.

Av Anne Håskoll-Haugen, i Nepal

Når jeg nyser faller livmoren min ut, forteller den nepalske kvinnen Nirmaya Shrestha. Hun er 30 år, ble giftet bort som 16-åring og har fire barn. Allerede etter den første fødselen kunne hun se livmoren komme ut mellom bena, uten at hun forsto hva det var.

En ny rapport fra Amnesty International viser at 10 prosent av Nepals 13 millioner kvinner lider av livmorprolaps.

– Problemet rammer spesielt kvinner i fattige land som ikke har tilgang til profesjonell fødselshjelp. Fødsler i ung alder, mange fødsler, hardt fysisk arbeid under graviditet og rett etter fødsel øker risikoen, skriver

Amnesty i rapporten *The Unnecessary Burden*. Her forteller kvinner som Nirmaya Shrestha hvordan prolapsen gjør det vanskelig å jobbe, om smertene og sosial skam.

Fordi du er utro

Sundarson Karki er en nepalsk filmskaper, og har brukt ti år på å dokumentere problemet. Dokumentaren var ferdig i 2007. Da regnet man at rundt 600 000 kvinner i Nepal var rammet. Han forteller om en omstendelig filmprosess.

– Du kan ikke gå inn i en landsby og spørre kvinner om de har livmorprolaps. Det er mye skam forbundet med dette. Jeg reiste landet rundt, og ble i landsbyene i flere uker for å bygge tillit. Først fortalte de om vondt i hodet, kanskje magen. Etter hvert kom det frem hva som egentlig plaget dem, forteller Karki til Bistandsaktuelt.

De fortalte hvor tungt og langt de bar vann og grønnsaker, selv når de var gravide eller nettopp hadde født. Og om hvordan de måtte føde i fjøset uten jordmor.

– I tillegg beskyldte mennene dem for å være utro – at det var derfor livmoren hadde falt ut, sier Karki oppgitt.

Mange har lidd lenge, til tross for at det er lett å behandle. Rapporten fra Amnesty bekrefter Karkis erfaringer.

Hardt arbeid og tunge løft er en viktig årsak til at kvinner rammes av livmorprolaps.

Foto: Sundarson Karki

Gratis operasjoner

Med dokumentaren ville Karki informere, fjerne skam og presse myndighetene til å gjøre noe.

– Myndighetene var klar over problemet, men dokumentaren skapte et visst press. Jeg reiste rundt i hele landet for å vise filmen, vi hang opp laken mellom trær i landsbyene, viste den for helsearbeidere, organisasjoner og politikere, sier han.

Nå tilbyr myndighetene gratis operasjoner. For å klare å nå mange nok kvinner, er organisasjoner, både nasjonale og internasjonale satt til å utføre arbeidet.

– Med jevne mellomrom settes det opp operasjons-telt. Leger fra Belgia,

Japan og Østerrike har vært her. Dette er ikke et stort problem i rike land, de kommer hit for å få praksis, forteller Dr. Fernando Cordova på Scheer Memorial Hospital i Banepa, til Bistandsaktuelt. Han er godt kjent med

«Du kan ikke gå inn i en landsby og spørre kvinner om de har livmorprolaps. Det er mye skam forbundet med dette.»

Sundarson Karki, nepalsk filmskaper.

Livmorprolaps

■ **Livmorprolaps:** medisinsk tilstand hvor livmoren har seget nedover i bekkenet. I de mest alvorlige tilfellene, har livmoren falt ut og er synlig.

■ Tilstanden kan blant annet skyldes tidlige fødsler, mange fødsler, tungt fysisk arbeid og manglende profesjonell fødselshjelp.

■ Livmorprolaps er et globalt helseproblem, men rammer først og fremst fattige kvinner som ikke har tilgang på helsetjenester.

■ MOSAMBIK

Gigantrotter finner miner

Den belgiske organisasjonen Apopo bruker kjemperotter til å finne miner i Mosambik, melder avisa The Guardian. Rottene veier omtrent det samme som en huskatt, men er lette nok til at de ikke utløser minene. Ifølge Apopos medarbeidere blir rottene trent i ni måneder og er svært effektive.

■ KAMPANJE

50 kr

er nok til å redde et område regnskog på størrelse med en fotballbane, ifølge Regnskogfondets VM-kampanje.

«It must be different, it must be big, it must be fast.»

WWF-Norges generalsekretær Nina Jensen i The Guardian om hvordan Norge skal skru opp innsatsen i klimakampen.

problemet, sykehuset tar imot rundt 300 kvinner med livmorprolaps i året.

Uante følger

Men legene kommer også for å tjene penger. For hver operasjon gir nepalske myndigheter et tilskudd på 16 000 rupies (ca. 1000 kr). 9. april ruller den nepalske avisen Republica ut skandalen: Kvinner som oppsøkte et midlertidig sykehus for konsultasjon, mener de har blitt overtalt til operasjoner de ikke trengte.

– Jeg var usikker, men de sa jeg skulle få 1000 rupies hvis jeg tok operasjonen. På et vanlig sykehus ville det koste meg 500 000 å få den utført, forteller en kvinne til avisen.

I etterkant oppsto komplikasjo-

ner, kvinnen måtte på sykehus hvor de slo fast at hun ikke hadde behovd inngrepet. Regningen for nytt sykehusopphold endte på 300 000 rupies, forteller hun frustrert. Den ansvarlige organisasjonen heter Sushma Koirala Memorial Trust, og tjente fem millioner rupies i løpet av én uke på operasjonene, ifølge avisen Republica.

– Det er uvirkelig at kampanjen for å presse myndighetene til å hjelpe kvinnen har endt i enda mer lidelse. Men det er nesten like ille at myndighetene ikke har noen plan for hvordan vi skal forhindre livmorprolaps. Dette er et fattigdomsproblem, og kan ikke fjernes med en medisinsk operasjon, sier filmskaperen Karki. ■

Nepals maoister i indre strid

Lederne i Nepals maoistparti krangler åpenlyst etter det sviende valgnederlaget i fjor høst. Partiets toppleder Prachanda må ta en større del av ansvaret for valgnederlaget, mener andre ledere i maoistpartiet. **Av Navin Singh Khadka**

ETTER VALGNEDERLAGET er det kommet flere rapporter om hard strid mellom Prachanda og hans nærmeste nestkommanderende i partiet, tidligere statsminister Baburam Bhattarai. Prachanda anklages for egenmektig oppførsel og for å favorisere folk som står han selv nært i fordelingen av politiske posisjoner.

«For å bygge en sterk grunnmur for landets demokrati, burde partiene kanskje først bygge sine egne institusjoner og styrke sitt interne demokrati», twitret Bhattarai da striden med Prachanda var på det heteste. Tweeten ble oppfattet som en satirisk kilevink til partilederen.

Analytikere mener kløften mellom topplederne i maoistpartiet vil fortsette å utvides.

– Maoistpartiet vokste svært fort det forrige tiåret, og de klarte ikke å bygge opp tilsvarende partiinstitusjoner. Når du ikke har sterke institusjoner i et politisk parti, vil ledere med store ego barke sammen, og det vil ytterligere svekke partiet. Det er nøyaktig hva som har skjedd i maoistpartiet, sier den erfarne politiske kommentatoren CK Lal.

Den tidligere opprørsbevegelsen Nepals forente kommunistparti (maoistene) ble suverent største parti etter det første valget på grunnlovgivende forsamling i 2008, og fikk 229 av de 601 plassene. Men forsamlingen klarte ikke å bli enig om en ny grunnlov, og en ny grunnlovgivende forsamling ble valgt i november i fjor. Valget ble en skikkelig kalddusj for

maoistpartiet, som bare fikk 80 plasser. Dermed ble maoistene redusert til det tredje største partiet.

Maoistleder Prachanda hevdet det hadde vært en konspirasjon mot hans parti. Partiet krevde en grundig etterforskning av det de mente var valgfusk. Men valgkommisjonen og både nasjonale og internasjonale observatører hevdet det ikke hadde vært noen uregelmessigheter under valget.

Selv om hele partiledelsen sto bak kravet om granskning av angivelig valgfusk, var det flere som vedgikk at partiet heller burde granske seg selv for å finne årsakene til nederlaget.

«Jeg betrakter det som et spørsmål som trenger alvorlig sjelegransking at vi bare fikk rundt 12 prosent i store byområder. Hvor gikk vi feil?», twitret Bhattarai etter at valgresultatet var klart.

Tilbakegangen for maoistpartiet begynte da en hard kjerne i partiet brøt med partiet for to år siden. En fraksjon under ledelse av maoistveteranen Mohan Baidya var uenig med Prachanda i hans støtte til fredsprosessen og den grunnlovgivende forsamlingen, og sa farvel til sitt gamle parti. ■

Navin Singh Khadka er nepalsk journalist og korrespondent for BBC i Katmandu.

Prachanda.

Baburam Bhattarai.

«Analytikere mener kløften mellom topplederne i maoistpartiet vil fortsette å utvides.»

16 Tema: utdanningskrisen

tema:
Utdannings-
krisenDe er på skolen,
men lærer de noe?

Barna på The Excelsior School har all grunn til å smile: Foreldrene har råd til å betale for en privatskole hvor 96 prosent av elevene står på avgangseksamen. 80 prosent får beste karakter. Eksamen kalles «jernporten»; uten den er det umulig å ta videre utdanning og få en god jobb. Foto: Anne Håskoll-Haugen

90 prosent av verdens barn går på skole, men en tredjedel lærer ingenting når de er der. FN kaller det utdanningskrise. Nå står kampen om hvordan elevene skal sikres god kvalitet i klasserommene. **Av Anne Håskoll-Haugen, i Nepal**

Det har vært en enorm fremgang på utdanningsfronten de siste årene: 50 millioner flere barn og 40 millioner flere tenåringer sitter på skolebenken i dag enn da arbeidet med FNs tusenårsplan startet i 2000. Målene i seg selv får mye av æren; med dem klarte verden å samle seg til felles innsats for å halvere verdens fattigdom innen 2015. Øverst på listen sto grunnutdanning til alle barn. Og mens klokken tikker mot deadline, har så mange som 90 prosent av verdens barn tilbud om skolegang.

Likevel. Fortsatt finnes det 57 millioner barn som ikke går på sko-

len. Rundt halvparten bor i områder med krig og konflikt. Barn med funksjonshemninger er også en stor del av fraværstatistikken. Disse siste ti prosentene er barna det er vanskeligst å nå. Derfor har Unesco slått fast at verden ikke vil nå tusenårsplanen om utdanning til alle barn innen 2015.

For opptatt av å telle

Og bak tallene skjuler det seg en annen sørgelig statistikk: Unescos ferskeste utdanningsrapport *Education for all* viser at en tredjedel av barna ikke har lært å lese og skrive, selv etter fire år på skolen. Det er dette

Unesco kaller en utdanningskrise.

Bistandsaktuelt har reist til Uganda og Nepal for å se hvor skoen trykker. Uganda innførte gratis grunnskole i 1997 og ble lenge ansett som et foregangsland. Men selv om ni av ti ugandiske barn i dag starter på grunnskolen, viser erfaringene fra Uganda og mange andre utviklingsland at det ikke er nok å få barna inn i klasserommet.

Hva lærer et barn på tom mage, uten bøker og med lærere som kanskje ikke har utdannelse? Eller et som må ta seg ekstrajobb fordi familien tjener for dårlig til å overleve?

– Det var riktig først å fokusere på å få barna på skolen. Men i iveren etter å telle elever på skolebenken, tok det for lang tid før det internasjonale samfunnet begynte å jobbe med kvaliteten på hva som foregikk i klasserommene, sier Tove Wang, generalsekretær i Redd Barna.

Hun leder organisasjonens internasjonale utdanningssatsing, og sitter i flere utvalg som legger strategier for hvordan verden skal nå målet om utdanning til alle.

Store blå utdanningsløfter

Unesco-rapporten slår fast at verdens grunnskoler mangler 26 milliarder dollar i året for å lykkes. Men internasjonal bistand til utdanning er synkende: Fra 2010 til 2011 falt støtten til grunnskolen med syv prosent. Bare rundt 11 prosent av all internasjonal bistand rettes mot utdanning.

– Å investere i utdanning er noe av det viktigste vi kan gjøre for å redusere fattigdom, bidra til demokratiutvikling og sørge for en positiv utvikling i fattige land. Utdanning for jenter har spesielt mange positive ringvirkninger. Det bidrar til å utsette tidspunktet for første fødsel, redusere mødre- og barnedødelighet, bidrar til bedre

helse for moren og bedre utdanning for barna hennes, har statsminister Erna Solberg uttalt.

Hun støtter seg på en rapport utgitt av organisasjonen Plan. Det er gjort mye forskning på positive effekter av utdanning, spesielt for jenter. Solberg har kalt utdanning «favoritttemaet» sitt, og Høyre-lederen lovet allerede før valget å gjøre det til en topp-prioritet i norsk utviklingspolitikk. En del av løftet var en milliard kroner mer til jenters utdanning, lovet i beste sendetid på Lørdagsrevyen i fjor sommer.

I 2012 utgjorde den norske bistanden til utdanning 8,5 prosent av den totale norske bistanden, til sammen 1,6 milliarder kroner. Stortinget vedtok allerede høsten 2013 å styrke bistanden til utdanning i fattige land med 240 millioner kroner. 13. juni ble stortingsmeldingen *Utdanning for utvikling* lansert. Den slår fast

at «Norge skal aksle en global ledertrøye».

Norsk støtte til utdanning går først og fremst gjennom norske frivillige organisasjoner, store internasjonale aktører som FN, og direkte til regjeringer i utviklingsland – kalt bilateral bistand.

Er privatskoler løsningen?

Når FN nå arbeider for å formulere nye utviklingsmål for de neste 15 årene, er kvalitet i utdanningen høyt på agendaen. Men hva er god kvalitet, og hvordan kan man finne en internasjonal målestokk for å overvåke frengangen? Er penger det som skal til for at barna skal lære noe på skolen?

Nepal er et land som har oppnådd vesentlig mer enn Uganda når det gjelder kvalitet i utdanning. Likevel flykter alle som har råd til private skoler. Optimistene mener privatskolene er løsningen for å sikre god

kvalitet i skolen. Men mange er skeptiske. Norge har ennå ikke tatt stilling til om våre bistandspenger skal støtte private skoler. Redd Barna mener det først og fremst er behov for å sørge for at de offentlige skolene kan tilby god kvalitet.

– FNs barnekonvensjon slår fast at alle barn har rett til gratis grunnskoleutdanning. Vi er bekymret for fremveksten av private skoler, understreker Tove Wang.

Norge med ledertrøya

I mellomtiden er Erna Solberg valgt av selveste FNs generalsekretær til å lede pådrivergruppen for FNs tusenårsmaal – altså de som skal sørge for at verden gir gass frem mot fristen løper ut i 2015. Gordon Brown, tidligere britisk statsminister, har siden sommeren 2012 vært FNs spesialutsending for global utdanning. Da han var innom Oslo i mai for å møte stats-

minister Solberg sa han i intervju med Bistandsaktuelt at Norge kan spille en viktig rolle internasjonalt gjennom å bidra til å få sterkere satsing på utdanning.

– Verden trenger en kraftig mobilisering på dette området. Norge kan gå foran og trekke andre land og gi-vere med seg, sa Brown.

Nå er målet å få til det samme på utdanning som verden har fått til på helse. Men utdanning er komplisert:

– Gjennom Vaksinealliansen (GAVI) ble det mulig å samle alle krefter for å jobbe mot et felles mål om å få bukt med sykdommer som malaria, hiv/aids og tuberkulose. Problemet med utdanning, er at det ikke er like lett å telle som antall vaksinerte barn. Det tar lang tid, ofte en generasjon, før man ser effektene av en utdannet befolkning. Derfor er det ikke like lett å få finansiert en slik satsning, sier Wang i Redd Barna. ■

18 Tema: utdanningskrisen

Ugandas «skole-suksess»:

Sultne elever, overfylte klasserom

Som et av de aller første utviklingslandene innførte Uganda gratis grunntdanning i 1997. I dag er ni av ti ugandiske barn innrullert i grunnskolen. Men bak «suksessen» skjuler det seg et skolesystem i krise. **Av Tor Aksel Bolle**

-Vi mangler bøker og utstyr. Vi har 50–60 elever per lærer. Det er ikke mulig å drive god undervisning under slike forhold, sier Teddy Namalah.

39-åringen jobber som lærer ved Malangata grunnskole i Wakiso-distriktet, noen mil utenfor Ugandas hovedstad Kampala. Skolen ligner mange andre ugandiske skoler: et par enkle, lave murbygninger og mengder av barn. Det lille rommet vi sitter i fungerer som lærerrom, kontor for rektor, lagerrom og et slags kjøkken. I et hjørne ligger tre sekker med maismel. Melet brukes til å lage grøt til elevene, de får én kopp hver til lunsj.

– For mange av ungene er det den eneste maten de får i løpet av hele skoledagen. Men det er ikke alltid vi har råd til å gi alle en porsjon. Så da har vi klasserom fulle av sultne elever, mange uten bøker, som undervi-

ses av en sliten og sulten lærer, sier Namalah.

Vanskelig

Sammen med rektor Clare Mundondo forteller han om en svært vanskelig skolehverdag både for lærere og elever. Skolen har rundt 380 elever fordelt på de sju trinnene i den ugandiske grunnskolen. De sliter med de samme problemene som mange andre barneskoler i Uganda: *for få lærere, dårlige eller manglende lokaler, fravær både blant elever og lærere, mange elever som faller fra, overfylte klasserom og generelt veldig, veldig lite penger.*

– Lønna vi lærere får gjør ikke situasjonen bedre. De fleste lærere prøver å finne en skole som har jord, slik at de kan dyrke mat ved siden av jobben. Lønna alene kan man ikke leve på, sier Namalah.

I fjor var det en stor lærerstreik i Uganda og det ble gitt løfter om grad-

Det er ikke noe å si på innsatsen til elevene på Malangata skole. Men de mangler bøker og annet utstyr. Klasserommene er ofte overfylte og mange av barna må lære på tom mage. Foto: Tor Aksel Bolle

Den statlige støtten til skoler som Malangata er på rundt to kroner per elev per år. Foto: Tor Aksel Bolle

vis økt lønn over flere år. Om det blir gjennomført, gjenstår å se.

Gikk foran

Uganda innførte i 1997 gratis grunntdanning for alle, og ble den gang sett på som et foregangsland. President Museveni snakket varmt om nødvendigheten av utdannelse for alle – og høstet godord fra FN og andre givere for sin progressive utdanningspolitikk.

Elevtallet eksploderte – fra 1996 til 2003 økte antallet barn som begynte på skolen fra 3 millioner til over sju millioner. Ifølge offisiell statistikk får i dag ni av ti ugandiske barn i grunnskolealder skoleplass. Samtidig er det helt klart at innføringen av gratis grunnskole og den påfølgende sterke økningen i antall elever har lagt et enormt press på det slitne og underfinansierte skolesystemet i Uganda.

Pengene uteble

– Grunntdanning for alle er en veldig god idé, men gjennomføringen har sviktet og pengene uteblitt. Det er ikke nok å få barna på skolebenken, man må ha ressurser til å gi dem skikkelig undervisning, sier rektor Clare Mundondo.

På den ene veggen inne på «kontoret» har hun hengt opp en oversikt over støtten fra myndighetene til skolen i skoleåret 2013/2014. Totalt fikk de noe under 3 millioner ugandiske shilling. Det betyr rundt 870 shilling per elev per måned – det er rundt to kroner. Og for det kommende året har president Museveni og hans regjering foreslått å kutte i utdanningsbudsjettet. Forslaget har møtt motstand og det er ikke avklart om kuttene blir gjennomført.

Vil bli sykepleier

I klasserommene på Malangata er det

lite å si på innstillingen og entusiasmen til elevene. Alle barna vi snakker med sier at de liker å gå på skolen og at de vil fortsette så lenge de kan.

Som 11 år gamle Juliet Kalenda. Hver skoledag står hun opp klokken fem om morgenen. Mens det fortsatt er mørkt ute, lager hun seg en kopp te og drikker den, før hun begynner å gå til skolen. Skoleveien tar rundt to og en halv time.

– Jeg er ofte sliten og trøtt når jeg kommer fram. Og sulten. Men jeg liker det vi lærer og prøver å følge med så godt jeg kan, selv om det er vanskelig noen ganger, sier hun.

Den lille jenta har ikke en skrivebok, men hun har et lite geometrisett som hun holder i hendene.

– Jeg vil bli sykepleier. Da må jeg gå på skolen i mange år til, sier hun.

Stort frafall

Statistikken viser at det ikke er så

store sjanser for at Juliet får drømmen om å bli sykepleier oppfylt. Ifølge tall fra utdanningsdepartementet i Uganda startet 1,7 millioner elever i 1. klasse i 2007. Syv år senere var det kun rundt 600 000 som besto den avsluttende eksamen i grunnskolen. Altså et frafall på over en million elever, og frafallet er størst blant jenter.

Politikeren Silver Mwesingo skriver i avisa Daily Monitor at Uganda om 10 år risikerer å ha 22 millioner ungdommer som ikke har grunnleggende utdanning. Og selv om mange gjennomfører grunnskolen, tyder flere undersøkelser på at rundt 30–40 prosent likevel har mangelfulle lese- og regneferdigheter etter flere års skolegang.

Og dette er langt ifra et problem som er unikt for Uganda. Unesco anslår at rundt 175 millioner barn i verden har tilbrakt de siste fire årene på skolebenken, men fortsatt ikke kan

Lærer Teddy Namalah er oppgitt over at han og kollegene ikke kan gi elevene et bedre tilbud.

regne eller skrive. FN-organisasjonen anslår at dårlig kvalitet på undervisningen koster fattige land rundt 750 milliarder kroner årlig.

Kvalitet

Rådgiver Abu Sekujju jobber for *Save the Children* i Waikiso-distriktet. Organisasjonen hjelper en rekke lokale skoler med blant annet å forbedre kvaliteten på undervisningen. De vurderer også å støtte Malangata grunnskole.

– Vi har vært veldig opptatt av å få barna inn i skolen, både her i Uganda og i andre land. Og det har vært en viktig jobb. Men å skape en skole som fungerer handler om mye mer enn hvor mange elever man kan telle i hvert klasserom. Vi må sørge for at barna lærer noe de kan bruke. Den neste store utfordringen er å forbedre kvaliteten. På dette området trengs en kjempeinnsats, sier han. ■

« Det er ikke mulig å drive god undervisning under slike forhold. »

Teddy Namalah, lærer

20 Tema: utdanningskrisen

Dolma er ni år og bor i slummen i Katmandu. De har ikke vann og kloakk, og huset har jordgulv. Både Dolma og storebroren går på privatskole, til tross for at det er en offentlig og gratis skole like ved. Moren brenner sprit ulovlig for å betale for utdannelsen. — Jeg tror det vil gi dem en bedre fremtid, sier Yange, som selv aldri har gått på skole.

Foto: Anne Håskoll-Haugen

Elevflukt til privatskoler

Nepal er i rute for å nå målet om grunnskole til alle barn. Det er nok lærere, nok bøker, skolene har rent drikkevann og toaletter. Men mange er misfornøyde, og de som har penger betaler for privatskoler i jakten på bedre utdanning.

Av Anne Håskoll-Haugen, i Nepal

Det er søndag morgen på Nagarjun skole, to timer utenfor hovedstaden Katmandu. Bak høye stabler med bøker står læreren Sudarsha Adhikari med lister over elevene i den ene hånden, og vifter intenst med den andre.

– Trekk dere tilbake, still dere i rekke, alle skal få!

På den andre siden av stablene presser blå skoleuniformer seg på. Skoleåret i Nepal har akkurat begynt, og 22 millioner lærebøker skal ut til landets 34 000 skoler. Nå har de endelig ankommet Nagarjun, en uke for sent, og Sudarsha forsøker å gi riktige bøker til rett elev. Det hadde gått fint, om de bare hadde klart å vente på tur.

– Skolen fungerer godt. Dette er en offentlig skole med nesten 400 elever og 18 lærere, alle med godkjent utdanning og lang erfaring. Stadig færre må gå skoleår om igjen, og flere elever står på avgangseksamen etter 10. klasse, forteller rektor Proburan Nepal, mens han ser fornøyd utover skolegården.

Gode skoler

Nepal har hatt offentlig skoletilbud siden 1951. Den gang var det bare fem prosent i landet som kunne lese og skrive, i dag har andelen vokst til over 60 prosent, og i 2013 begynte 96 prosent av alle nepalske barn på skolen.

Nagarjun skole åpnet i 1962, og er typisk for de offentlige skolene i Katmandu-dalen. Barna her kommer fra fattige jordbruksfamilier og arbeiderfamilier. Sannsynligheten for at foreldrene har lite eller ingen skolegang er stor. Rektor forteller at rundt 25 prosent av elevene får utdanningsstipend fra myndighetene til skoleavgift, kladdebøker og uniformer. Dette er et tilbud fra myndighetene til de aller fattigste elevene.

For fire måneder siden fikk skolen rent drikkevann. Og noen år tilbake også separate toaletter for jenter og gutter. Det har vært et viktig mål for nepalske myndigheter, og helt i tråd med internasjonale råd for å sikre at barna, spesielt jentene, fortsetter på skolen når de kommer i puberteten.

– Det finnes dårligere skoler, spesielt lenger vekk fra Katmandu. Men alle lærere har godkjent utdanning, får god lønn, tilbud om etterutdanning og pensjon. Skolen er en trygg arbeidsplass. Likevel har det spredd seg en myte om at den offentlige skolen er dårlig. Derfor mister vi stadig flere elever til de private skolene, sier Nepal.

Fra seks til åtte

Også nepalske myndigheter mener mye er oppnådd;

– Vi jobber med å utvide den obligatoriske skolegangen fra seks til åtte år. Storsatsning på førskole har ført til at 56 prosent av barna har et tilbud. Men jeg innrømmer at vi ikke er fornøyd med kvaliteten. Vi har 34 000 offentlige grunnskoler i dette landet, og det er stor forskjell på dem, sier Mahashram Sharma, ekspedisjonssjef i utdanningsdepartementet.

Nepal ligger på 134. plass på FNs utdanningsrangering. Bare 28 prosent av befolkningen har fullført ungdomsskolen. Nepal er ett av landene som mottar mest utdanningsbistand fra Norge.

Krever mer

Men at den offentlige skolen blir bedre, er ikke nok for den voksende middelklassen i Nepal. I takt med bedre økonomi, spretter privatskolene opp som paddehatter. 15 prosent av foreldrene betaler nå for utdanning til barna sine, og i hovedstaden er det vanskelig å finne offentlige skoler i det hele tatt. For de som har råd, har dette blitt løsningen på kvalitetsproblemene i den offentlige skolen.

– Jeg vil ha bedre enn bra. I den offentlige skolen er lærerne for mye borte, de streiker hele tiden for bedre vilkår, det er ikke bra nok utstyr og de underviser på en gammeldags måte. Den private skolen hvor barna mine går tilbyr flere fag, sportsaktiviteter og underviser på engelsk, sier Uttam Puyal.

Han kommer fra enkle kår og har selv gått på Nagarjun skole. I dag administrerer han et stort turisthotell i hjertet av Katmandu. Han forteller at familien investerer svært mye av det de tjener i de to barnas utdanning.

– Fremtiden blir tøffere for våre barn, nå har jo alle mer utdanning. Jeg har jobbet meg opp fra koffertbærer til direktør, jeg tror ikke denne generasjonen har mulighet til det, sier Puyal.

<<Jernporten>>

Privatskoler er en voksende trend i mange utviklingsland. I rapporten «Ending the hidden exclusion» fra 2013 skriver Save the Children International at på landsbygda i India går nå 28 prosent av barna på private skoler. I noen indiske stater er tallet over 70 prosent. I Pakistan går en av tre barn i grunnskolen på privatskole. Trenden vokser også i Afrika, hvor syv land har over 30 prosent av barna på slike skoler. Spesielt øker antallet billige privatskoler. →

22 Tema: utdanningskrisen

← De henvender seg til de litt mindre fattige, de som har noen dollar ekstra å avse i måneden. De kalles «low fee private schools».

Privatskoler har blitt big business. I Nepal sies det at den raskeste måten å bli rik på, er å åpne en skole. Skolene lover kvalitetsutdannelse og gode karakterer på avgangseksamen etter 10. klasse, som på folkemunne kalles «the iron gate» – jernporten.

– Står du ikke på den, kan du bare glemme bra jobb eller videre utdanning, forteller Aisha, Uttam Puyals datter. Hun har ett år igjen til den avgjørende prøven. På skolen hennes består 96 prosent av elevene avgangseksamen, over 80 prosent får beste karakter. På den offentlige skolen, Nagarjun, som hun egentlig sogner til, er stå-prosentsen under 40 prosent.

Sprit-penger

Og det er ikke bare barn av hotelldirektører som går på privatskole. På et jordgulv, under blikktak med en enslig pære i taket som bare lyser to timer hver dag, forsøker ni år gamle Dolma å finne frem bøkene sine i mørket. Storebroren på 13 står klar i skoleuniform og skynder på henne. Det lille huset har bare ett rom og ligger i et slumområde ved flyplassen i Katmandu. Alle som bor her tilhører lavkaste Bhoti. Her er det ikke vann, ingen kloakk og husene er bygget av sandsekker og bølgeblikk. Det er vanskelig å se for seg at denne familien har barna på privat skole.

– Vi bruker nesten alle pengene vi har på skole. Mannen min er sherpa og guider turister til Mount Everest. Men det er ikke mange turene han kan gjøre hvert år. Så jeg brenner sprit her i huset, alle her gjør det, så selger vi på det lokale markedet. Det er ulovlig, men det er sånn vi får endene til å møtes, sier Yange, moren til Dolma. Hun drar frem store plastkanner med sprit som ligger under familiesengen.

Selv om offentlig skole er gratis og tilgjengelig, er mange villige til å investere alt de har for å gi barna best mulig utdanning. I kampen om jobbene vet alle at papirer fra en privatskole ser bra ut. Det magiske ordet er «english».

– Det er en offentlig skole rett rundt hjørnet, men barna maser om å få gå på privatskole. Der underviser de på engelsk, alle må kunne engelsk for å bli noe, dette er tross alt det 21. århundre, sier Yange.

Rundt 2000 rupies (140 kroner) betaler hun per barn i måneden. Kladdbøker, transport og innskrivningsavgift kommer i tillegg.

– Men jeg som aldri har gått på skolen selv, kan ikke lese eller skrive. Så jeg vet ikke egentlig hva de lærer der. Men de sier de er fornøyde, så jeg tror det er verdt pengene, sier hun betenkt.

Kroken på døren

Mylderet av privatskoler kommer i alle prisklasser. Trenden er sterkest i byene, men også på landsbygda dukker privatskolene opp. Skolene drives av religiøse organisasjoner, kirker, frivillige og private aktører som tar profitt. Det reklameres tungt, og ansatte på privatskoler banker på dører for å overbevise foreldrene om å betale for utdannelsen, i stedet for å sende barna på gratis offentlig skole. Aisha forteller at på hennes privatskole snakker lærerne ofte negativt om den offentlige skolen.

– De sier barna blir slått, at det ikke er noe disiplin; elevene bare lø-

Sujala Thapa (8) og klassevenninnene på Nagarjun skole er blant elevene som fortsatt holder stand i det offentlige skolesystemet. Andre har forsvunnet over til privatskoler.

Foto: Anne Håskoll-Haugen

per rundt uten å lære noe.

Flukten til privatskolene har ført til at mange offentlige skoler har måttet stenge, eller slå seg sammen. Noen timer unna slummen i Katmandu, på en knaus i landsbyen Banepa, står en lutrygget gammel mann og feier trappen til en tom skolebygning. Klasserommene er låst med rustne låser, bortsett fra ett, hvor den gamle mannen har flyttet inn med kona. Tavlen henger fortsatt på veggen over matene de sover på.

– Her har det vært nesten 100 barn, nå er det ingen igjen, sier han sørgmodig.

Hver morgen ser han barna passere skolen, som nå er hjemmet hans, på vei ned i dalen. Han peker mot fem privatskoler som rager mot horisonten; moderne bygninger med speilglass i vinduene og store logoer på taket.

«Når de mest ressurssterke elevene forsvinner til private skoler, blir kvaliteten på de offentlige skolene dårligere.»

Ian Macpherson, underdirektør, Open Society Foundation

Dårligere kvalitet

Britiske Ian Macpherson er underdirektør i Open Society Foundation, og forsker på privatskolene som vokser frem i utviklingsland.

– Når de mest ressurssterke elevene forsvinner til private skoler, blir kvaliteten på de offentlige skolene dårligere. Igjen står barna med foreldre uten penger og utdanning, som i liten grad står på barrikadene for bedre kvalitet, sier han.

Han er svært skeptisk til at flere internasjonale givere, som for eksempel England og Verdensbanken, støtter fremveksten av private skoler i forsøket på å skape bedre kvalitet på utdannelsen i fattige land. Macpherson legger til at private skoler også fører til en diskriminering av jenter. Det kan flere rektorer Bistandsaktuelt snakket med i Nepal bekrefte;

– Familier som ikke har råd til å sende alle barna til privatskole, lar gjerne jentene bli igjen på offentlig skole. Derfor er det vanlig at rundt 60 prosent av elevene på offentlige skoler nå er jenter, sier Jitandra Yadav, rektor på Shree Ganga Deri, en offentlig skole i Banepa. Skolen hans har plass til 600 elever, nå er det bare 150 elever igjen.

Tar opp kampen

Mahashram Sharma, ekspedisjonssjef i utdanningsdepartementet, bekym-

rer seg ikke for privatskolene. Han mener myndighetene jobber målrettet for å bedre kvaliteten, og at de får god hjelp av organisasjoner som Redd Barna, og av samarbeidet med den norske ambassaden i Nepal.

To timer senere møter vi rektor på den offentlige skolen i landsbyen Kabre. Han har tatt opp kampen med den private skolen som åpnet ved siden av for to år siden.

– Mange av elevene forsvant først til den private skolen. Men etter hvert spredde ryktet seg om at vår skole var bedre. Vi har gjort mange ting for å forbedre kvaliteten, og elevene strømmet tilbake til oss. Til slutt måtte den private skolen stenge fordi de ikke tjente nok, sier han med dårlig skjult stolthet.

Redd Barna-prosjekt

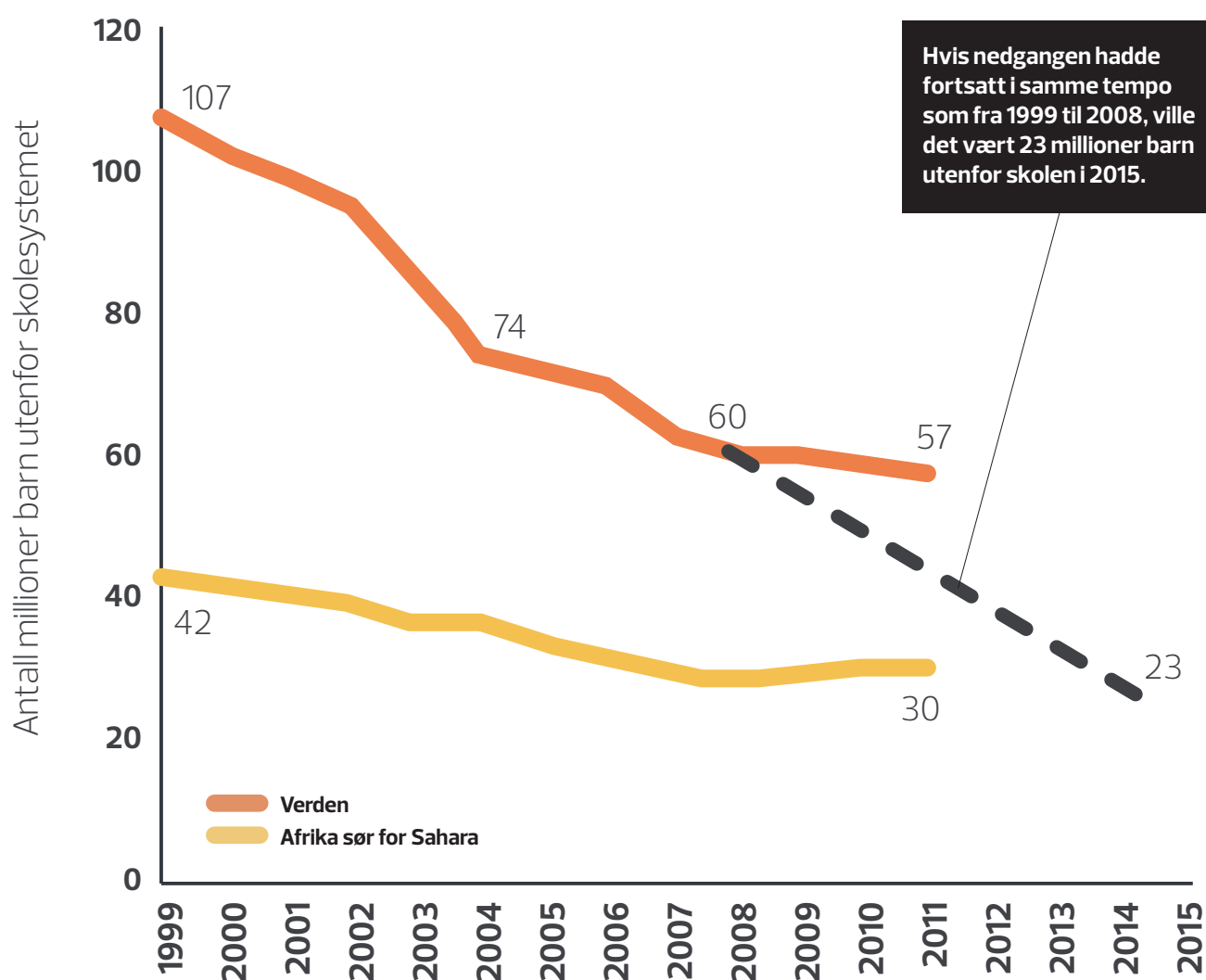
Skolen er med i Redd Barnas kvalitetsprogram; Quality Learning Environment. Det er en metode Internasjonale Redd Barna har utviklet for å måle hva som er gode læringsmiljøer og hvordan skape dem. En viktig del av metoden er å involvere lærere, elever og foreldre i å evaluere sin egen skole, og selv legge en plan for hvordan den kan forbedres. Akkurat i dag er de samlet for å evaluere skolen i Kabre. De sitter i grupper på gulvet og krysser av på skjemaer.

Flere barn på skolen, men noen står utenfor

I 1999 var 107 millioner barn uten skoletilbud. I 2011 var tallet nesten halvert – til 57 millioner. Det har skjedd til tross for befolkningsveksten. Men disse barna er også de som er vanskeligst å nå, over halvparten av dem bor i områder med krig og konflikt.

Antall barn som ikke går på grunnskole

– «Hvor mye involveres elevene i undervisningen?» Hvor mange poeng skal vi gi her?

Seks elever valgt fra forskjellige klasstrinn skal rangere skolen sin på mer enn 20 punkter. I det andre hjørnet diskuterer foreldregruppen intenst; fire barn på stedet går ikke på skolen. Nå forsøker de å finne ut hvorfor, og legger en plan for hvordan de skal overtale foreldrene til å sende barna til undervisningen.

– Foreldre, elever og lærere kommer sammen for å finne hvor utfordringene ligger, og forslag til løsninger. Målet er at lokalsamfunnet skal få eierskap til skolen, og ta medansvar for barnas utdanning, sier Pashupati Sapkota, som leder utdanningsseksjonen i Redd Barna Nepal.

Metoden brukes i alle utviklingsland Redd Barna opererer i, og i Nepal brukes den på 1500 skoler. Sapkota er overbevist om at metoden fungerer, og at dette er den beste måten organisasjoner kan bistå myndighetene i å sørge for bedre kvalitet i den offentlige skolen.

– Retten til gratis offentlig grunnskoleutdanning er nedfelt i FNs barnekonvensjon. Det er viktig å sikre kvaliteten i offentlige skoler, så alle kan få en likeverdig utdanning, sier Sapkota. ■

Utfordringer:

25 prosent av barna som begynner i første klasse, fullfører ikke barneskolen.

1/3 av barna som går på skole har ikke lært å lese og skrive, selv etter fire år.

50 prosent av barna som ikke går på skole, bor i områder med krig og konflikt. Dette er også barna det er vanskeligst å nå. Afghanistan, Kongo, Somalia, Sudan og Kina er blant landene med flest barn uten skoletilbud.

I 2012 utgjorde norsk bistand til utdanning **8,5 prosent** av den totale norske bistanden, til sammen **1,6 milliarder kroner**. Regjeringen har varslet at den vil øke andelen og gi betydelig mer penger til utdanning.

24 Reportasje

Stua full av kitsch og g

Det første du ser når du entrer Tomm Kristiansens leilighet i Oslo, er en stor settekasse i tre. Den er fylt av nips fra flere verdenshjørner. På veggen langs trappen ned til stuen henger bildekunst fra Sør-Afrika og Tanzania. En marionettdukke fra Burma svever ved balkongdøren.

En høvding-seng fra Kamerun fungerer som tv-benk, oppå den står en lampe med en skjerm laget av et afrikansk strutseeegg. På veggen bak henger to afrikanske tremasker og fire spyd. Og ved siden av tv-benken står selve juvelen i samlingen, et høyt veggskap med glassdører, laget av tresviller fra den britiske forretningsmannen og imperiebyggeren John Cecil Rhodes' jernbaneprosjekt fra Cape Town til Kairo.

Trefigurer

Hjemmet til NRKs mangeårige Afrika-korrespondent er ikke det eneste i Norge som bærer preg av et yrkesliv i «bistandsland». Også Elin Sannes' leilighet er full av dekor ervervet på feltreiser, blant annet som leder for Norsk Luthersk Misjonssambands (NLM) bistandsarbeid. Trefatet på salongbordet er fra Malawi, duken av kenyansk garn og sofaputene fra Malaysia.

– Jeg begynte med trefigurer, sier hun lattermildt. – Etterhvert har jeg blitt bedre på å finne ting med nytteverdi. Nå blir det mest musikk og bøker. Men ja, jeg har vel ting her som noen vil kalle kitsch også, ler hun, og ruller en liten flodhest i tre mellom fingrene.

Dypt og sterkt

Ifølge trendforsker og sosialantropolog Gunn-Helen Øye er det lett å se på folks hjem om de har et yrkesliv utøvd i bistandsland. – Ofte ser man det allerede i forgangen, sier hun.

– Her er estetikk og designtrender av underordnet betydning. Dette er gjenstander som er viktige for ens egen minnefremkallelse om en sterk og betydningsfull periode i livet. De taler også det tause språket om viktige hendelser til andre. Man forsvarer gjerne sine kjøp ved å fremheve gjenstandenes egenart og autensitet.

– Man er opptatt av å få frem at dette ikke er turisting og kitschsmak. Og det er det jo ikke. Det kan være at man kjenner kunstneren, at de er sjeldne eller er knyttet til opplevelser i landet man kjøpte gjenstanden i.

– *Handler det også om et ønske om å vise at man har et spennende liv?*

– Nei, mener Øye. – Dette er dypere og mye sterkere enn at man vil slå om seg med eksotiske reiser. Det handler om et sterkt, personlig ønske om å vise tydelig hvor man har vært, hvorfor og at dette har vært viktig. Ofte har du sett og erfart så mye som du har i deg, men ikke klarer å få frem i ord. Det blir et verktøy for å minne både deg selv og andre om en viktig tid i din egen historie.

Litt kitsch

Tomm Kristiansen tryller et koptisk prosesjonskors fra Etiopia ut av et skap. Stolt viser han frem en treskulptur av en svart Maria med Jesusbarnet, laget av zimbabwiske nonner. Alt ladet med minner som er både historiske og sterke.

– Jeg har tatt vare på ting med historie, nytteverdi og som jeg synes er vakre.

– *Har du kjøpt noe du aldri ville satt frem kun for estetikkenes skyld?*

– Selv om noe er vakkert i Afrika, blir det ikke nødvendigvis det i en norsk furustue. Det er ikke alt jeg hadde i Cape Town som står fremme, sier han, men erkjenner: – Jeg synes jo selv de er vakre. Men det er vel enkelte ting her også, som andre vil kalle «kitsch».

Fruktbar

Journalist Per-Ivar Nikolaisen har jobbet med bistandsrelatert tematikk i flere år, blant annet for Bistandsaktuelt. Men det var på en tidlig ryggsekketur i Zimbabwe at han og en kamerat så en fruktbarhetsstol for første gang.

– Vi likte dem også før vi fikk vite at riktig aktivitet i en slik stol er en god garanti for å få barn, understreker han.

Med en god del reisedøgn igjen, ble den for upraktisk å frakte med seg fra Zimbabwe. – Men mot slutten av reisen, i Tanzania, klarte vi bare ikke å få disse stolene ut av hodet. Det endte med at vi tok tog og buss i over 20 timer til Malawi, kjent for fruktbarhetsstoler av høy kvalitet.

– Vi tømte sekkene våre og fraktet hver vår stol hjem til Norge. De er faktisk sammenleggbare, sier han fornøyd.

Siden har han fått to sønner, uten å ta stolen i bruk i tråd med «bruksanvisningen».

– Den har en sprekk i seg og tåler nok heller ikke så utstrakt bruk. Men jeg liker den godt. Det er veldig fint håndverk. ■

Afrikanske masker, spyd og trommer. En høvdingseng og et skap laget av jernbanesviller. NRK-reporter Tomm Kristiansen

Populære bistandssuvenirer

Er du i tvil om du er hjemme hos en som har jobbet i «bistandsland»? Her er tingene du skal se etter:

- Masker
- Elefanter, flodhester, sjiraffer og andre dyr i diverse materialer.
- Redskap av ymse slag
- Våpen
- Religiøse relikvier
- Bildekunst med motiver av urbefolkning i tradisjonelle klær
- Putetrekk, duker og gardiner med litt for mye mønster
- Håndverk laget i bistandsprosjekter, ofte av resirkulerte materialer
- Kurver
- Trommer og blåseinstrumenter
- Dukker
- De tradisjonelle klærne som sikkert virket helt riktige da man stod midt i en basar i Midtøsten og som plutselig ser litt for eksotiske ut på deg hjemme i Norge.

HISTORISK VERDI: De sørafrikanske pepperbøssene av De Klerk og Mandela er blant Tomm Kristiansens favoritter.

Foto: Ken Opprann

ode minner

Har du afrikanske masker i stua, en buddha-figur på do og tam-tam-trommer i boden? Da er du som Tomm Kristiansen og andre som har jobbet i land langt borte.

Av Hanne Eide Andersen

Kristiansens bolig på Enerhaugen i Oslo er full av minner fra reisene i Afrika. Foto: Espen Røst

FRUKTBARHETSSTOL: Backpacker Per-Ivar Nikolaisen anstrengte seg hardt for å få fruktbarhetsstolen hjem fra Malawi. Med godt resultat: Senere fikk han to sønner. Foto: Ken Opprann

GARDINER FRA MONGOLIA: I et av NLMs bistandsprosjekter i Mongolia produseres det tovede produkter. – Det har blitt en del tovede ting, og gardinene er blant favorittene, sier Elin Vannes. Foto: Ken Opprann

VAKRE: – En svart Maria med Jesusbarnet, håndlaget av nonner i Zimbabwe, er blant Tomm Kristiansens favoritter.

Foto: Ken Opprann

KUNSTNERISK: Luftig trefigur, eiet av Elin Vannes.

Foto: Ken Opprann

SOLID BESTIKK: Dette salatbestikket fra Kamerun finnes i ulike Afrika-varianter i mange norske bistandsarbeiderhjem, også hos Elin Vannes.

Foto: Ken Opprann

IKONER: Treskjæringer med religiøse motiver, eiet av Elin Vannes.

Foto: Ken Opprann

Mafia truer Afrika

Internasjonal organisert kriminalitet har eksplodert i mange av verdens fattigste og mest sårbare stater. Nesten ingen afrikanske land slipper unna. Verst er det i ustabile stater med pågående konflikter, viser flere FN-rapporter. **Av Jan Speed**

Kriminelle nettverk er aktive i alt fra ulovlig fiske til narkosmugling og piratvirksomhet.

I desember advarte FNs generalsekretær Ban Ki-moon om at «terrorisme, ulovlig narkotika- og våpenhandel, samt andre former for organisert kriminalitet truer sikkerheten til hele Sahel-regionen i Afrika.»

Norge og Sveits finansierer organisasjonen Det globale initiativ mot transnasjonal organisert kriminalitet. Organisasjonen mener at «organisert kriminalitet forverrer og forlenger konflikter ved å undergrave statlige institusjoner, finansiere partene i konflikter, bidrar med våpen og skaper usikkerhet.»

FNs kontor mot narkotika og kriminalitet regner med at 25 prosent av verdens organiserte kriminalitet er knyttet til miljøforbrytelser som ulovlig fiske eller elfenben-handel.

– Ulovlig salg av elfenben og horn fra neshorn utnyttes av både opprørsgrupper og internasjonale kriminelle organisasjoner, mener Kathrine Lawson og Alex Vines i Chatham House.

Afrika er også i økende grad et transittsted for narkotika både fra Latin-Amerika og Sørøst-Asia.

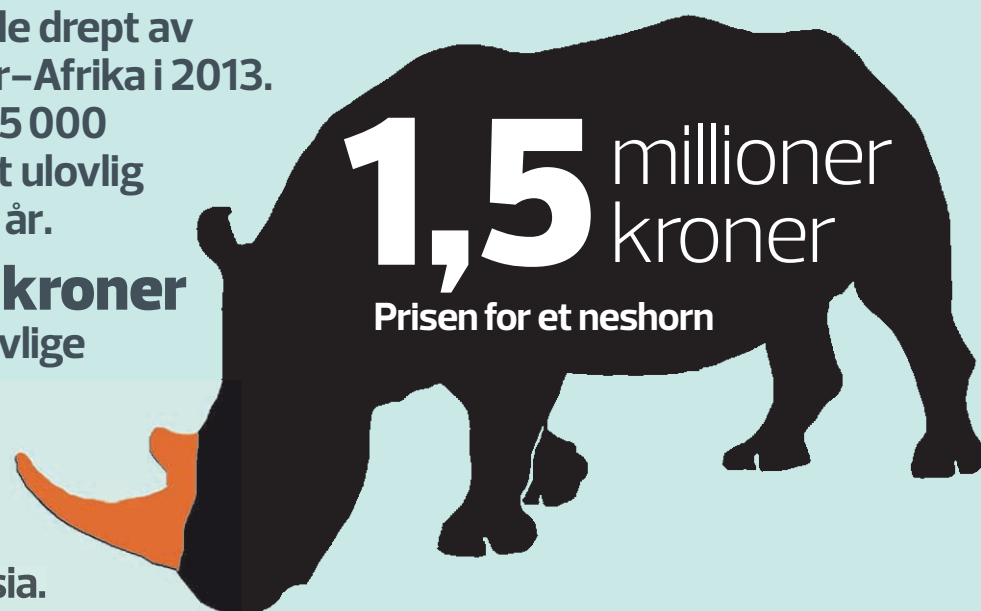
FNs generalsekretær har flere ganger sagt at verdens utviklingsmål ikke vil kunne nås uten at man får bukt med organisert kriminalitet.

Snikskyting

Snikskyting av elefanter er på sitt høyeste nivå på flere år. Bare i to av Tanzanias nasjonalparker er antall elefanter og neshorn redusert med to tredjedeler på åtte år.

1000 neshorn ble drept av kryptskytter i Sør-Afrika i 2013. Mellom 5600 og 15 000 elefanter blir drept ulovlig i Øst-Afrika hvert år.

60 millioner kroner Verdien på den ulovlige globale handelen i neshorn, elfenben og ulike vilt-produkter, hovedsakelig til Asia.

Sjørøvere

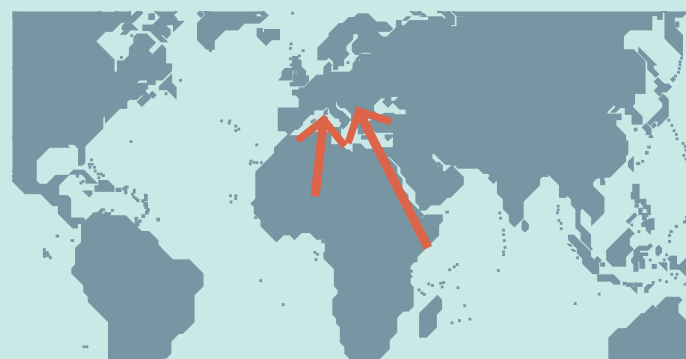
600 millioner kroner Verdien av oljeprodukter stjålet av sjørøvere i Guineabukta siden 2010.

2,4 milliarder kroner er utbetalt til somaliske sjørøvere i løsepenger i perioden 2005 til 2012. Mye av pengene går til bakmennene som finansierer piratenes virksomhet.

Menneskesmugling

100 000

mennesker ble smuglet fra Afrikas Horn i 2012. Dette gav kriminelle nettverk inntekter på rundt 90 millioner kroner. I tillegg opererer smuglerbander fra Marokko og Tunisia.

Gull & diamanter \$

Det er foreløpig ikke noe kontrollregime for å hindre ulovlig handel i gull. Ulovlig skattlegging eller salg av gull er omfattende i både DR Kongo og Sierra Leone.

Selv om Kimberly-prosessen skal hindre at diamanter fra konfliktområder – såkalte «bloddiamanter» –

kommer på det internasjonale markedet, er det fortsatt store smutthull. Flere steder i India tas det imot ulovlige diamanter for sliping.

Narkotika \$

6 milliarder dollar: Verdien av kokain som finner veier fra Latin-Amerika via Vest-Afrika til Europa.

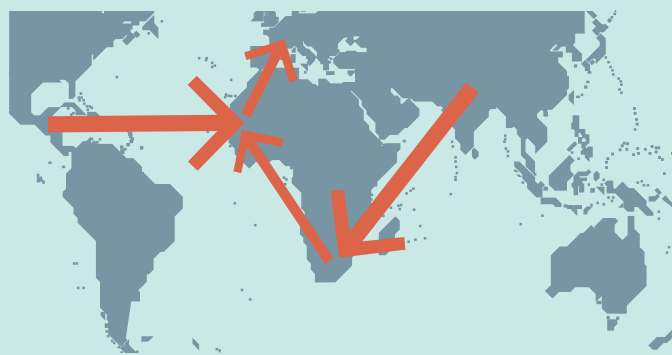
1892 vestafrikanske narkokurerer ble arrestert i Tyskland, Italia, Sveits og Portugal i 2011.

Opprørsgrupper i Mali og Nord-Nigeria er med og smugler kokain.

Heroin smugles fra Asia via Mosambik, Tanzania og Kenya til Sør-Afrika og Vest-Afrika. Derfra blir det ofte sendt videre til Europa.

80%

80 prosent av all narkotika som kommer til Sør-Afrika blir videreført gjennom bydelen Hillbrow i Johannesburg.

Ulovlig fiske \$

Verdien av ulovlig fangst fra ett illegalt tokt med en fiske-tråler.

6 millioner kroner

Jakt på mafiaskip

På oppfordring fra Norge har Interpol begynt å sende ut politietterlysninger i forbindelse med ulovlig fiske. Målet er å få tak i fartøyet «Snake» og andre som er mistenkt for omfattende fiskerikriminalitet. **Av Jan Speed**

Med Norad-finansiering styrkes nå politijakten på bakmennene i den ulovlige fiskerisektoren. Ulovlig fiske har en verdi på over 100 milliarder kroner i året.

Etterlysningen etter «Snake» ble utsendt i fjor høst, etter oppfordring fra Norge, men hvor skipet befinner seg er fortsatt ukjent. For «Snake» heter ikke lenger «Snake». Skipet har skiftet navn og er malt om mange ganger siden den gang.

Tatt i beslag

Et annet skip, som er etterlyst av Norge, New Zealand og Australia gjennom Interpol, er nylig tatt i beslag i Malaysia. Denne fiskebåten er mistenkt for å ha fisket på ulovlige fiskearter. Eierne skal ha tjent rundt 360 millioner kroner siden båten ble svartelistet for nesten ti år siden.

– Det er ikke skipet, men mannskapet og bakmennene som vi er ute etter. Det er de som er ansvarlige for ulovlig fiske, sier David Higgins, sjefen for miljø sikkerhetsdirektoratet i Interpol. Gjennom informasjonsdeling, nettverksbygging, etterretning og analyse vil det internasjonale politiorganet sørge for en regulert og lovlig fiskerisektor internasjonalt.

Det er dannet en arbeidsgruppe mot ulovlig fiske, *Fisheries Crime Working Group*, som ledes av nordmannen Gunnar Stølsvik. Han leder det norske *Fiskeriforvaltningens Analysenettverk*. Norge har kommet langt på dette feltet og bistår Interpol med informasjon og analyse.

Vest-Afrika

I første omgang blir oppmerksomheten rettet mot ulovlig fiske utenfor kysten av Vest-Afrika. Prosjektet støttes av Norad.

– Selv om vi har et regionalt fokus er det en global illegal industri. Bakmennene vi i første omgang er ute etter, er hovedsakelig de som opererer i farvannet til utviklingsland, sier Stølsvik.

Slik opererer fiskerimafiaen

■ Et skip kan først være registrert i ett land, for eksempel Mongolia, men operere i farvannet utenfor Vest-Afrika.

■ Samtidig kan det være eiet av et «skallselskap» som er registrert i ett eller flere skatteparadis.

■ Etter noen måneder kan bekvemmelighetsflagget være byttet, det samme med navnet.

Statssekretær Hans Brattskar i Utenriksdepartementet påpeker at fiskerikriminalitet, som annen miljøkriminalitet, gjerne er del av en større organisert virksomhet, som kan omfatte både narkotikasmugling og slavearbeid.

– Å bekjempe slik kriminalitet er viktig, men også svært krevende. Norsk støtte kan være helt avgjørende for om landene lykkes. Blant annet gir Norge økonomisk støtte og bidrar med kompetanse til Interpols arbeid mot miljøkriminalitet, sier Brattskar.

Stort problem

Han mener at fiskerikriminalitet er et stort problem for enkelte utviklingsland.

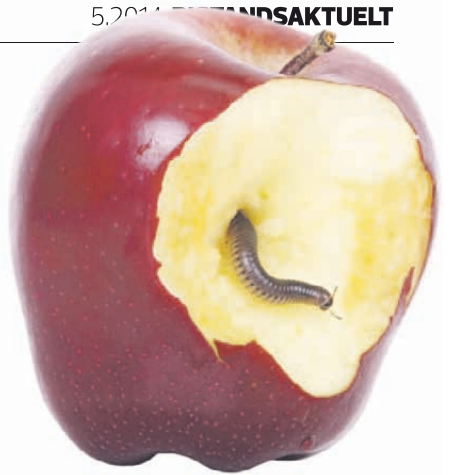
– Fremmede fartøy forsyner seg av deres fiskeriresurser selv om fiskebestandene ikke tåler en slik beskatning, og uten godkjente lisenser. Fiskerikriminalitet ødelegger biodiversitet og livsgrunnlaget for mange fattige mennesker. På sikt kan også turistindustrien, som i mange land er en viktig næring, bli ødelagt av miljøkriminalitet, sier statssekretæren.

Fiskebåten «Snake» har ifølge Interpol operert under tolv ulike navn de siste ti årene. Den er mistenkt for ulovlig fiske i Sør-Atlanteren og langs kysten av Sentral-Afrika. Det er Norge som har bedt om politietterlysningen. ■

Fiskebåten «Snake» har ifølge Interpol operert under tolv ulike navn de siste ti årene. Den er mistenkt for ulovlig fiske. Det er Norge som har bedt om politietterlysningen. Foto: Interpol

Meninger

Kronikk:

Det globale lærerløftet

Utdanning er avgjørende for å sikre vekst og utvikling. De fleste er enige i at gode lærere er det viktigste for kvalitet i skolen. Når regjeringen nå drar i gang sin satsing på global utdanning bør Norge stå i spissen for et lærerløft.

Av Erik Solheim

Norsk bistand kan løfte utdanning globalt, men bare hvis vi får med oss utviklingslandene, andre bistandsgivere og utdanningsorganisasjoner som UNESCO. En norsk utdanningsmilliard eller to kan gjøre mye bra. Men for å utgjøre en forskjell på et så stort felt må den brukes veldig strategisk.

Årlig brukes det over 7000 milliarder kroner på utdanning i utviklingslandene. Internasjonal bistand er alt i alt på rundt 900 milliarder kroner. En norsk utdanningsmilliard vil bare virkelig bety noe om den er del av en større politisk kampanje.

Stor fremgang, men ...

Siden år 2000 har det vært stor framgang for verdens barn. Ni av ti barn går nå på skole. Det er fantastisk at det nå er tilnærmet lik fordeling mellom jenter og gutter på barne-skoler i hele verden. I et muslimsk land som Bangladesh gjør jenter det nå (litt) bedre enn gutter.

Men vi må tenke mer på kvalitet. Ungene må lære mye mer. I altfor mange land lærer elevene knapt å lese eller skrive ordentlig selv om de går noen år på skole.

På den annen side har mange fattige land ubeskrivelig framgang. Ifølge PISA-undersøkelsen er 15-åringer i Vietnam bedre på skolen enn norske ungdommer, og over gjennomsnittet i de rike OECD-landene. De 10

prosent av elevene fra fattigst bakgrunn i Shanghai har bedre resultater enn de 20 prosent rikeste i USA!

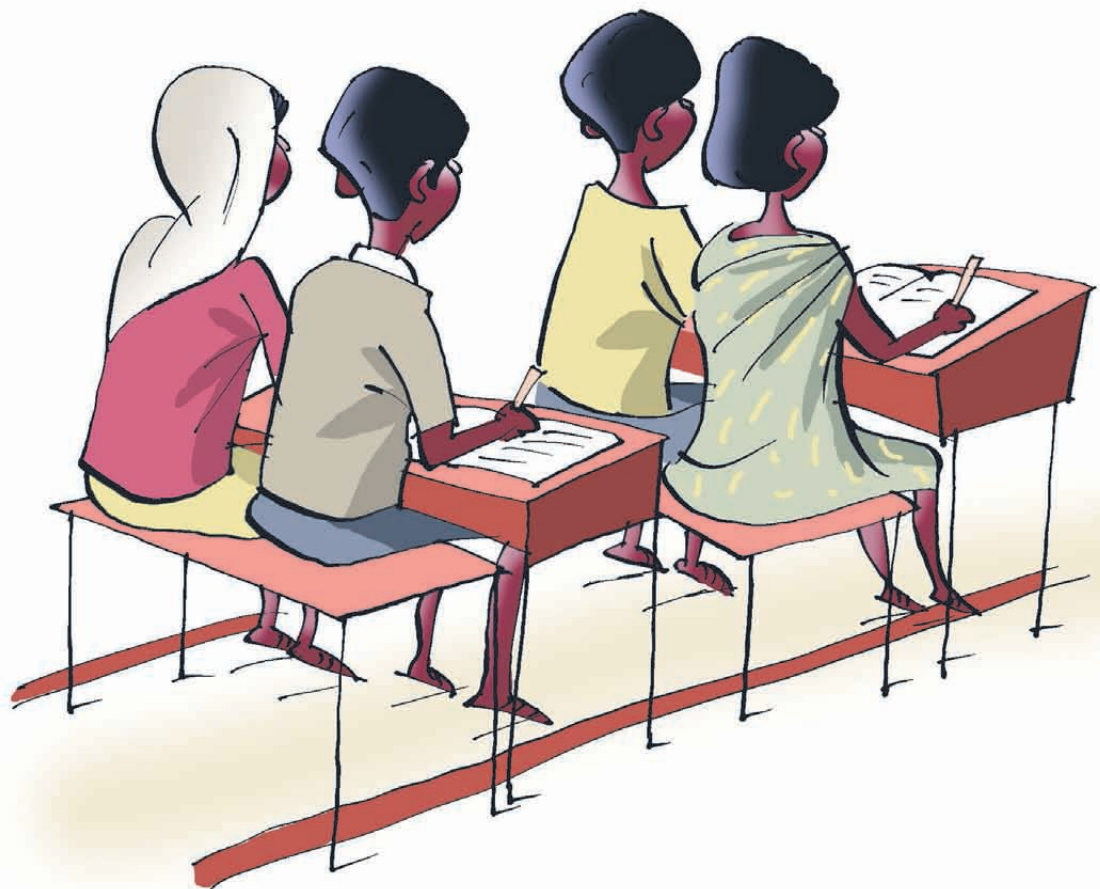
Fokus på gode lærere, kombinert med disiplin i klasserommet og høye forventninger og framtidshåp blant folk flest, har gjort det mulig at døtrene til en arbeider i Kina gjør det bedre på skolen enn en direktørsønn i Amerika. Det er ikke penger som er avgjørende. Vietnam bruker en brøkdel av det Norge gjør på skole.

Gode lærere

Som utviklingsminister var jeg på en rekke utdanningskonferanser. Alle var enige om at utdanning er viktig og veien til suksess. Alle snakket om penger. Hele tida! Få snakket om utdanningspolitikk og kvaliteten på lærere. Det er rart når forståelsen av lærerens uvurderlige rolle for utvikling i skolen er så intuitiv for oss alle. Sammenhengen mellom gode lærere og kvalitet på utdanningen er også vel dokumentert av OECD og andre.

Derfor er det viktigste Norge kan gjøre å jobbe for gode lærere. Ved å lede en koalisjon for det globale

« Det viktigste Norge kan gjøre er å jobbe for gode lærere. »

Norge bør tenke strategisk i sin utdannings-satsning. Ved å bidra til et globalt lærerløft i verden kan Norge utgjøre en forskjell, skriver Erik Solheim.

lærerløftet kan vi oppnå mye mer enn ved bruk av penger alene. Det er bred enighet om at mål om kvalitet inkluderes i de nye bærekraftige utviklingsmålene for utdanning etter tusenårsårene. I OECD jobber vi nå med PISA for å måle utdanningskvaliteten i utviklingsland slik at vi kan lære av de beste. Regjeringen er klar på betydningen av gode lærere i Norge. Det samme bør gjelde internasjonalt.

For å løfte lærerne må de få bedre vilkår. Man tiltrekker ikke de beste om statusen og lønnen er lav. Rike land kan bidra til smarte finansierings-

måter. Bistand kan brukes katalytisk for å mobilisere mer penger, også fra privat sektor. På samme måte som i det vellykte norske regnskogprosjektet kan man prøve ut etterskuddsbetaling for oppnådde resultater.

Ny teknologi

Lærerutdanningene må styrkes. Samtidig må vi huske at de fleste av verdens lærere om ti år allerede er utdannet. De trenger stimulans, frihet i arbeidet og mulighet til å lære av hverandre og av de beste kollegene. På Kepler-universitetet i Rwanda kombinerer de nettforedlesninger

Månedens
spatist

Anja Bakken Riise

Erik Solheim

Kristin Clemet

→ Følg debattene på nett: www.bistandsaktuelt.no

nett DEN SENTRALAFRIKANSKE REPUBLIKK

Vil starte hjelpeprosjekter

Generalsekretær i Caritas Norge, Martha Rubiano Skretteberg, har nettopp besøkt Den sentralafrikanske republikk og skriver om de enorme behovene i landet.

nett KENYA

Terrorens grep på Kenya

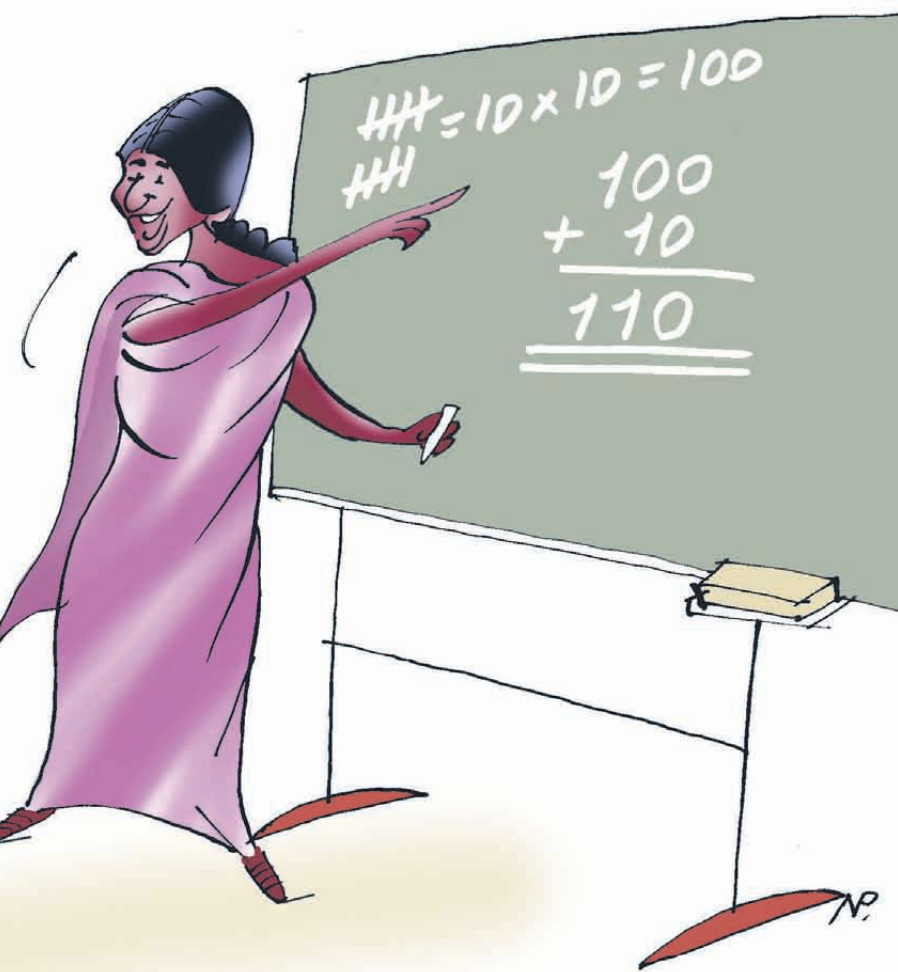
Helene Opsal jobber som spesialist på ungdom og urbanisering for FNs Bosettingsprogram i Nairobi. Hun skriver om hvordan frykten for nye terroraksjoner preger Kenya.

nett KORRUPSJON

Norsk næringsliv i Afrika

Forretningsmann Sven Erik Moa skriver om sine erfaringer med korrupsjon i Øst-Afrika.

Les mer: tinyurl.com/o4qhc4r

Debatt:

Norsk næringsliv må være med

Av Monica Mæland

DE SISTE TIÅRENE har mange land i Afrika hatt en formidabel økonomisk vekst. I dag er seks av ti av de raskest voksende økonomiene i verden afrikanske. Som næringsminister er det min oppgave å bidra til at norsk næringsliv kan ta del i den økonomiske utviklingen som vi i dag ser i Afrika.

Samtidig er både politisk ustabilitet, korrupsjon og brudd på menneskerettigheter utbredt i flere afrikanske land. Enkelte land er sterkt preget av alvorlige konflikter. Norske myndigheter forventer at bedrifter som opererer i utlandet gjør seg godt kjent med de lokale forholdene, og at de er blant de fremste i å utøve samfunnsansvar på en måte som bidrar til å ivareta menneskerettigheter, skape anstendige arbeidsvilkår, ta vare på miljøet og bekjempe korrupsjon.

Korrupsjon er straffbart etter norsk lov uavhengig av hvor i verden det foregår. Næringslivets ansvar for å respektere menneskerettighetene og å foreta aktsomhetsvurderinger for å etterleve dette ansvaret, er nedfelt i UN Guiding Principles on Business and Human Rights, som ble vedtatt i 2011.

DET ER VIKTIG å understreke at det er norske bedrifters selvstendige

ansvar å vurdere hvor de skal engasjere seg, men vi ønsker å bistå der de er tilstede. De fleste steder vil det være mulig å gjøre forretninger uten å bidra til korrupsjon, men i mange tilfeller kan dette medføre at ting tar lengre tid eller at kostnadene blir høyere.

Innovasjon Norges kundeundersøkelse fra 2012 viste at flere norske bedrifter var avventende til å etablere seg i Øst-Afrika nettopp fordi de opplevde markedene som utfordrende å operere i. Åpningen av et nytt Innovasjon Norge kontor i Nairobi i år er et tiltak fra norske myndigheters side for å bistå norske bedrifter som ønsker å etablere seg i regionen. Innovasjon Norge er en aktiv rådgiver for norske bedrifter, ikke minst i spørsmål knyttet til samfunnsansvar.

INNSPILL FRA norsk næringsliv og andre aktører som allerede er til stede i afrikanske land er også viktig for norske bedrifter som vil etablere seg. Mange steder er det etablert norske bedriftsnettverk i tilknytning til ambassader og Innovasjon Norgekontor, for utveksling av kunnskap og erfaringer. Jeg oppfordrer norske bedrifter til å delta aktivt i slike Team Norway-grupper, og setter også selv stor pris på råd og tilbakemeldinger. ■

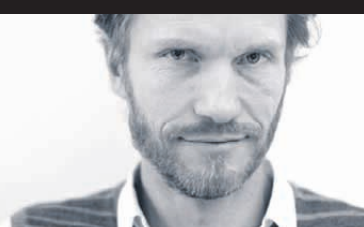
Monica Mæland er næringsminister.

Se også artikkel side 4-5.

av professorer fra toppuniversiteter i USA med lokal klasseromsundervisning. Studentene kan følge de beste av de beste på storskjerm samtidig som lokale lærere følger opp. I mange land brukes mobilen til å spre undervisningsopplegg til lærere langt fra hovedstaden. Via mobilen kan lærere også lære av hverandre. Ny teknologi gir helt nye muligheter.

For å oppnå ting på utdanningsfeltet må man tenke stort og målrettet. En norsk utdanningsmilliard smurt tynt utover vil ha minimal betydning. Et globalt lærerløft vil være et historisk prosjekt! ■

Illustrasjon: Niels Poulsen

Simon Pahle

I denne spalten ytrer fire samfunnsdebattanter seg om globale spørsmål. I denne utgaven er det tidligere utviklingsminister, nåværende leder av OECDs utviklingskomité, Erik Solheim som kommenterer norsk og internasjonal utdanningsatsing. Foto: Espen Røst

Gados verden

Tanzanianeren Godfrey Mwampembwa, bedre kjent som Gado, er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen Daily Nation.

30 Intervjuet

– Det vil merkes at Frp er i regjering

Per Sandberg leser for tiden på spreng for å lære seg mer om bistand og utviklingspolitikk.

– Allerede høstens budsjett vil være preget av at vi sitter i regjering, sier Fremskrittspartiets nye utviklingspolitiske talsmann. **Av Tor Aksel Bolle**

– **B**istand og utvikling er noe både jeg og kona har interessert oss for i mange år. Vi har ofte snakket om at når vi slutter med politikk er det dette vi vil jobbe med. Jeg har sett mye elendighet og urettferdighet ute i verden, og derfor vil jeg gjerne være med å bidra, sier Per Sandberg.

Frp-sluggeren er mest kjent for knallharde utspill om blant annet innvandring og justispolitikk. Men han har altså også en annen side. Etter 17 år på Stortinget ser han fram til å jobbe med et av de områdene som lenge har interessert han: *utviklingsspørsmål*.

– Når jeg nå kunne velge komité fritt var valget enkelt denne gangen: det ble utenrikskomiteen. Ikke minst fordi jeg er opptatt av at Norge skal bidra ute i verden. Og fordi jeg er så ubeskjeden at jeg håper å kunne være med på å gjøre norsk utviklings- og bistandspolitikk mer effektiv, sier Sandberg. Han legger ikke skjul på at læringskurven er bratt.

– Bare det å få oversikt over FN's utallige organisasjoner og bli kjent med «stammespråket» som brukes

blant de som driver med bistand og utvikling er jo en formidabel oppgave. Men jeg jobber med saken.

Ukritiske utbetalinger

– *Hvordan vil bistandsbudsjettene fremover bli preget av at Frp for første gang er en del av regjeringen?*

– Allerede til høsten vil vi få et budsjett som vi har satt vårt preg på. Jeg kan jo ikke gå i detalj nå, men jeg mener det kan omprioriteres på en rekke områder, for eksempel i stat-til-stat-bistanden og i overføringene til FN. Vi må se mye nøyere på resultater og slutte med ukritiske utbetalinger.

– *Men har dere egentlig noen reell mulighet til å påvirke dette feltet? Er det ikke KrF på vippen som har «fått» bistandspolitikken?*

«KrF har fått mye innflytelse, for mye etter min mening.»

Per Sandberg, utviklingspolitisk talsmann, Fremskrittspartiet.

– De har fått mye innflytelse, for mye etter min mening. Men det er på ingen måte slik at vi har gitt fra oss dette feltet. Vi må selvfølgelig se hva vi kan få gjennomslag for på Stortinget, men jeg er sikker på at det vil merkes på politikken og budsjettene at vi er i regjering. Også i de mange utviklingsrelaterte stortingsmeldingene som nå etter hvert kommer.

– *Du sier «ukritiske utbetalinger». Så det har vært for lite kontroll av norsk bistand?*

– Det er jo helt åpenbart, og det er det vel bred enighet om også. Varselklokkene har ringt i mange år, men det har ikke fått konsekvenser.

Må rydde opp

– *Men vil ikke mer kontroll bety større administrasjonskostnader?*

– Ikke hvis vi rydder opp. Færre temaer og færre land vil hjelpe mye. Bistand er blitt en industri og jeg mener det ofte kommer i veien for vanlige folks engasjement.

– *Du ønsker at norsk bistand bør gå til færre land. Hvordan skal vi bestemme hvilke land som skal kuttes og hvilke som skal prioriteres?*

– Det er jo det vanskelige spørsmålet, og her regner jeg med at det kan bli en heftig debatt. Men jeg tenker at land som tar menneskerettighetene på alvor, land hvor Norge kan bidra med spisskompetanse og land som prioriterer demokrati og handel bør prioriteres. Jeg er opptatt av utviklingspolitikk, som en helhet, ikke

Frp har på ingen måte overlatt bistands- og

bare bistand. Det er generelt altfor mye fokus på bistanden. Hele debatten om 1 prosent er jo typisk.

– *Hvordan da?*

– Det er jo åpenbart at det et sidespor, at det er meningsløst å krangle om det vi skal gi 1 prosent eller 0,85 prosent av brutto nasjonalinntekt. I Frp er vi opptatt av at handel og næringspolitikk OG bistand sees som del av en helhet. Norske næringsliv har i dag flere arbeidsplasser – cirka 300 000 – ute i verden, enn landbasert hjemme. Å for eksempel diskutere hvordan det kan bidra til utvikling og fattigdomsbekjempelse er mye viktigere enn om vi gir så og så mye i bistand.

Spissere innsats

– *Men det er vel ikke nødvendigvis en motsetning mellom en helhetlig*

Debatt:

«Train as you fight»

Av Tormod Overland

NATO's JOINT WARFARE CENTRE i Stavanger søker i disse dager etter samarbeidspartnere for rollespill til ulike strategiske og operative scenarier under øvelser. De søker representanter for internasjonale organisasjoner (IOs), frivillige organisasjoner (NGOs) og ulike statlige organisasjoner, som kan være med og bidra til realistiske øvelser for militært personell som skal ut i internasjonale operasjoner. (Interesserte aktører kan sende e-post til: PCS@jwc.nato.int).

Dette er helt nye tanker fra

NATO og Forsvaret. Fra min egen tjeneste i Forsvaret vet jeg at vi sjelden har involvert eksterne aktører som dette. Et av våre motto er «train as you fight», som innebærer at vi skal trene så realistisk som mulig. Medieoppslag om Forsvarets innsats i Afghanistan de siste 10 årene mener jeg har avdekket at dette ikke nødvendigvis har vært tilfelle for våre øvelser og forberedelser for internasjonale operasjoner.

Gjennom media har vi vært vitne til en åpen konflikt mellom enkelte norske bistandsorganisasjoner og

Oberstløytnant Tormod Overland, Gender Advisor ISAF HQ, Kabul

Forsvaret i Afghanistan. For å lære mer om hverandres egenart mener jeg felles øvelser mellom Forsvaret og organisasjoner som driver bistand

«For å lære mer om hverandres egenart mener jeg felles øvelser mellom Forsvaret og organisasjoner som driver bistand og nødhjelp er viktig.»

og nødhjelp er viktig. Gjennom slike øvelser kan en lære hverandre å kjenne, og på sikt lettere trekke opp grenser for Forsvarets innsats og andre aktørers innsats.

JEG STØTTER tanken om at vi skal ha adskilte roller i et innsatsområde. Forsvaret skal primært drive aktiviteter som tar sikte på å bedre sikkerheten i det området vi opererer. Samtidig mener jeg bistandsorganisasjoner bør erkjenne at bedre sikkerhet i mange tilfeller vil tjene deres interesser. USA har ikke den same tydelige konflikten

utviklingspolitikken til KrF, fastslår Per Sandberg. Foto: Håkon Mosvold Larsen / NTB scanpix

utviklingspolitikk og et høyt bistandsnivå?

– Nei, men det er uansett prioriteringene og treffsikkerheten som er avgjørende for hvor god og langsiktig utvikling man får. Jeg mener man kunne fått betydelig mer ut av den økonomiske innsatsen ved å spisse mot næringsutvikling, utdanning og ikke minst demokrati og forvaltningsutvikling.

– Er det vanskeligere for Frp å hamre løs på norsk bistand når dere sitter i regjering?

– Det er i alle fall mye mer interessant å jobbe med dette feltet da. Men her er det viktig å understreke at vi i Frp har brukt mye tid på å lære oss mer om utvikling og bistandsspørsmål. Partiet er utvilsomt mye bedre rustet i dag enn vi var for noen år si-

den. Og jeg mener mye av den kritikken vi har kommet med i opposisjon: *mangel på resultater, dårlig kontroll og skadevirkninger av bistand* etter hvert har fått bredt gjennomslag.

– Men bryr Frp-velgere seg egentlig om bistand og utvikling?

– Det er jo ikke det som kommer øverst på lista. Men når det er sagt, er det mange som er engasjert for eksempel gjennom fadderorganisasjoner. Og når jeg er ute og prater med tillitsvalgte og vanlige velgere gir de klart uttrykk for at det er viktig å handle med utviklingsland. Våre velgere er ikke imot å hjelpe, men mener i større grad at man selv skal bestemme hvem og hvordan man vil hjelpe. Og, ikke minst at hjelpen må skje og nå fram til folk der de bor – i lokalsamfunn og regioner. ■

mellom Forsvar og bistand som vi har sett komme til overflaten i ordvekslingen i Norge.

Jeg tjenestegjør for tiden som «gender advisor» i ISAF HQ i Kabul. Vi som jobber her vet at om det amerikanske Forsvaret ikke får til en avtale med afghanske myndigheter, og trekker ut sine militære styrker til neste år, vil det meste av amerikansk bistand også bli trukket ut. Dette viser at ulike nasjoner håndterer bistandsarbeid radikalt forskjellig. Disse kulturforskjellene er det viktig å bli klar over gjennom øvelser og forberedelser.

SLIKE ØVELSER som Joint Warfare Centre nå inviterer til er derfor unike arenaer for læring for alle parter. Den årlige vinterøvelsen til Forsvaret er også en arena der jeg mener vi burde sett flere sivile aktører involvert. Ved å involvere bistandsorganisasjoner i øvelser ville realismen og utbyttet blitt langt bedre. Forsvaret vil utvilsomt bli satt inn også i fremtidige konflikter i utlandet. Gjennom felles øvelser kan en danne grunnlag for en mer effektiv og koordinert innsats av de samlede norske ressursene som blir satt inn. ■

Kommentar Eva Bratholm

Den beryktede «ville» pesten

INSTITUTTET FOR tropisk medisin i Antwerpen fikk tilsendt en termos fylt med en blodprøve for 38 år siden. Prøven var fra en flamsk nonne som hadde dødd i landet som den gang het Zaire. Laboratoriet klarte å isolere ebola, ett av de dødeligste virusene som finnes. Navnet, som kommer fra en elv i den nordlige delen av DR Kongo, er egnet til å fremkalle umiddelbar panikk og angst, noe både forfattere og filmskapere har visst å utnytte. Filmen «Outbreak» fra 1995 ble en kassasuksess, og boken «The Hot Zone» fra samme periode solgte i millioner.

I virkeligheten startet dramaet på en misjonsstasjon i Yambuku. En nonne døde, en lærer på misjonsskolen døde og kort tid etter var det lille sykehuset på stasjonen fylt av pasienter med de samme symptomene. I løpet av en uke døde flere titalls mennesker, alle etter dramatiske sykdomsbilder med høy feber, diaré og store blødninger. Halvparten av de ansatte på sykehuset døde.

– Pilotene stoppet ikke engang maskinene da de satte oss av i Yambuku. De skrek til oss: God fornøyelse! Slik beskriver den belgiske legen Peter Piot sin ankomst til den ebola-rammede misjonsstasjonen i september 1976. Piot var mannen som hadde jobbet med viruset i termosen og som nå var sendt inn sammen med flere leger for å forsøke å stoppe utbruddet.

TIL DEN BRITISKE avisen Financial Times forteller han om den dramatiske turen til Zaire.

Piot og hans kolleger fant raskt ut at det var uhygieniske forhold som førte til smitte. Det lutfattige sykehuset hadde ikke penger til rene sprøyter, hansker eller skifte av sengetøy – og langt mindre forsvarlig isolat og kremasjon av de døde. Å stenge sykehuset ble det

avgjørende virkemiddelet for å stoppe epidemien.

Grotesk nok, skriver Piot, et virus som dreper sin egen vert på under en uke er knapt levedyktig i mennesker. Ofrene dør før de reker å smitte. I november 1976 var det over, og helseteamet kunne forlate Yambuku. Da var 286 mennesker døde.

Ebola bæres av flere ville dyr, men en fruktspisende flaggermus er trolig smitteskilden. Dr. Piot skriver at sykdommen uansett handler mest om fattigdom og manglende helsetilbud. Legen som senere ble professor i mikrobiologi og leder for FNs arbeid mot aids, er opprørt over at myndighetene i flere afrikanske land bryr seg så lite om sine innbyggere at de ikke engang skaffer dem de enkleste medisiner.

– Der ebola forekommer er infrastrukturen for helse ekstremt dårlig, de smittede får panikk og flykter, og sprer dermed sykdommen.

DET HAR VÆRT mer enn 20 utbrudd av ebola i Afrika siden det første i Yambuku. Senest i år døde 241 mennesker i Guinea, 19 i Sierra Leone og 9 i Liberia av ebola.

Peter Piot er nå høyt dekorert for innsatsen for internasjonal helse. Han vil gjerne avlive populærkulturens myte om den «ville» pesten fra Afrika. Han konkluderer sin skildring av ebola med å si dette.

– Nye virus vil uunngåelig fortsette å dukke opp, spesielt der mennesker og dyr lever nær hverandre, men krig, grådighet og korrupt styresett er menneskeskapte katastrofer, - og de kan forhindres. ■

«Piot skriver at ebola uansett handler mest om fattigdom og manglende helsetilbud.»

En medarbeider fra Unicef informerer folk fra en landsby i Liberia om hvordan de skal unngå ebola-smitte. Utbrudd av den fryktede sykdommen skjer som regel i avsidesliggende områder med dårlig helsetilbud. Foto: Epa / NTB scanpix

32 Bakerst

Kampen om å vinne Ugandas unge

Av Henry Lubega

DRØYT ETT år før valget i Uganda i 2016 er det de unge, som utgjør mer enn 65 prosent av befolkningen, rivalene til presidentembetet fokuserer på.

Sittende president de siste 28 årene, Yoweri Museveni, er allerede ute med løfter til de unge om en lysere fremtid. Samtidig utfordres han av sin nære samarbeidspartner gjennom mange år, statsminister Amama Mbabazi, som også fungerer som generalsekretær for regjeringspartiet National Resistance Movement (NRM). Også han har rettet sine øyne mot ungdommen.

Sett fra SØR

Henry Lubega er frilansjournalist bosatt i Kampala.

De unge i NRM på sin side, er splittet i synet på de to partihaukene.

EN FLØY ser på Museveni som den soleklare kandidaten til også dette presidentvalget, mens den andre fløyen fremhever at en rekke av løftene hans ennå ikke er oppfylte og at de nå er de lei av å vente. Med en meget høy arbeidsledighet blant unge, mener de det er på høy tid at langt yngre krefter tar over for den sittende presidenten.

Adam Luzindana, leder av NRMs ungdomsparti i Kampala, støtter Amama Mbabazi i det kommende val-

get. Han mener at selv om Museveni ønsker å utnevne flere unge ledere er ikke dette noen løsning på ungdommens problemer. «Da jeg møtte presidenten fortalte jeg ham at det viktigste spørsmålet ikke er mangel på unge ledere, men den høye arbeidsledigheten blant ungdommen i hele landet. De unge er lei av tomme løfter, det de trenger er et nytt håp om en bedre fremtid.»

DE UNGE forsøker nå å legge uenighetene seg imellom til side, og kjempe for sin sak som en samlet front. I motsetning til tidligere, da

delegasjoner fra regionene besøkte presidentpalasset før valget, er det nå ungdommens tur til å bli invitert for samtaler med presidenten selv, om hvordan man bedre kan tilrettelegge for den unge delen av befolkningen.

Selv om opposisjonen ennå ikke har våknet og lagt strategien for det forekommende valget, har regjeringspartiet allerede begynt sin sjarmoffensiv rettet mot den største velgergruppen, de unge. De som klarer å fenge nettopp denne gruppen vil bli stående som valgets vinner i 2016. Derfor har det også gått

Alt-mulig-kvinnen

– Den store drømmen er å bekjempe fattigdom ved å gi folk kunnskap og hjelp om hvordan de kan greie seg selv, sier Fatima Ali Madar – dataingeniør, lokalpolitiker, feminist og ildsjel på vegne av hjemlandet Somaliland. Av Asle Olav Rønning

NORGE HAR MANGE ildsjeler som er født i et annet land og bruker kreftene sine for å hjelpe utviklingen i hjemlandet inn på rett spor. Fatima Ali Madar er en av dem.

Hun leder organisasjonen Somaliland Women Solidarity, som hun var med på å starte for sju år siden. Organisasjonen arbeider med ulike prosjekter i Somaliland:

– Det er et eller annet som trigger meg til å være aktiv. Du ser alle behovene og manglene. Når du reiser og ser resultatene av det du har vært med på, er det ikke snakk om annet enn at du må gjøre mer!

Dataingeniøren fra Grünerløkka har levd mesteparten av livet i Norge, men Somaliland ligger likevel nær hjertet. Somaliland er regionen som i 1991 erklærte seg uavhengig av Somalia, men foreløpig ikke er folkerettslig anerkjent av omverdenen. Madar mener i likhet med mange andre at dette er urettferdig, og at landet gjennom flere år med stabilt styre har bevist sin rett til å være en selvstendig nasjon.

Nei til latskap

Engasjementet for å hjelpe til i hjemlandet er stort blant nordmenn med bakgrunn fra Somaliland:

– Det går nesten ikke en dag uten at jeg blir kontaktet av noen fra diasporaen som vil bidra, sier Madar.

Hun understreker at det er snakk om kunnskap og hjelp til å utvikle den enkelte og samfunnet. Mottagerne av hjelp skal ikke bli «late», som hun sier det. Faren for å bli lat er tilstede om man bare passivt mottar penger:

– Min organisasjon tror at bistand ikke skal være bare å sende penger.

Det skal være skapende prosjekter som gir inspirasjon.

Slåm og bystyre

Vennene mener at hun er veldig norsk. Og noe kan det være i det. Madar står på slålåmski om vinteren, og har funnet seg en aktiv og utadvendt rolle i det norske samfunnet. Hun representerer Arbeiderpartiet i bystyret i Oslo, der hun sitter i byutviklingskomiteen.

Det aller første møtet med Norge var Vestfossen i Buskerud, der hun kom rett inn i sjette klasse på barneskolen uten særskilt norskopplæring først. Det var vanskelig, men det gikk.

Madar er takknemlig for jentene i klassen som var nysgjerrige på henne og hennes bakgrunn og tok godt vare på henne. Etter Vestfossen etablerte familien seg i Oslo. Den består av moren, tre brødre og en søster.

Ville hjelpe

Med mastergrad innen IT arbeider hun til daglig på Høgskolen i Oslo og Akershus. Samfunnsengasjementet ble vekket under studietida.

– Da jeg studerte til bachelor i dataingeniør oppdaget jeg at det var veldig få innvandrertjenter som tok høyere utdanning, spesielt innen IT og lignende fag, forteller hun.

Det ble utgangspunktet for at hun begynte å oppsøke ulike miljøer for å fortelle om mulighetene i utdanningssystemet. Det manglet imidlertid et forum der alle kunne møtes. Somaliland Women Solidarity ble et slikt forum.

Organisasjonen arbeider både med utvikling i hjemlandet og ut-

HVEM?

Fatima Ali Madar (39) er leder for Somaliland Women Solidarity. Hun arbeider som IT-ingeniør på Høgskolen i Oslo og Akershus og er lokalpolitiker i Oslo. Hun mener innvandrer miljøer i Norge har mye å bidra med når det gjelder bistand til hjemlandet.

Diaspora – ordet ble opprinnelig brukt om jøder som bodde utenfor det som ble regnet som hjemlandet i Palestina. I dag brukes diaspora om mange ulike folkegrupper som bor i tvunget eller selvvalgt eksil utenfor hjemlandet.

fordringer i Norge. Bistand kom opp allerede på det første møtet. Organisasjonen ble en mulighet til å samarbeide i stedet for å ha mange små innsamlinger.

Internatskole

Madar er stolt over et prosjekt i Odweyne i Somaliland, som innsamlede midler fra Norge har bidratt til. Det er en internatskole for ungdom i alderen 14 til 19 år. Skolen er åpen for både jenter og gutter.

– Det er veldig viktig for meg at jenter og gutter skal ha samme muligheter i utdanningssystemet, sier ildsjelen.

Engasjementet i hjemlandets utvikling er en mulighet til å gi noe tilbake. Madar tenker at hun selv har fått mange muligheter i livet, og at det nå er hennes tur til å bidra.

På tross av alle utfordringene hun tar på seg har hun ingen planer om å trappe ned. Belønningen ligger i å se

«Det er veldig viktig for meg at jenter og gutter skal ha samme muligheter i utdanningssystemet.»

så langt at man er villige til å kjøpe stemmene deres med skattebetalerens penger.

ETTER Å HA innsett hvor skuffet de unge er over alle de tomme løftene, har presidenten begynt å gi bort konvolutter til sine unge gjester, i tillegg til store overføringer øremerket ungdomsprosjeKter i hele Uganda.

Når 2016 kommer vil alle øyne være rettet mot de unge idet de går til valgurnene. Da gjenstår det å se om de vil stemme etter løftene de har fått, eller etter hva de har sett i praksis. ■

Portrett

– Det går nesten ikke en dag uten at jeg blir kontaktet av noen fra diasporaen som vil bidra, sier Fatima Ali Madar, leder i Somali-land Women Solidarity. Foto: Asle Olav Rønning

de positive resultatene av innsatsen.

På lang sikt håper hun å kunne bidra til næringsutvikling i Somaliland. Først når landet selv kan produsere for sine egne behov og samtidig gi ungdommen arbeid, vil landet løfte seg. Madar tenker blant annet på mulighetene i å bygge opp en energiforsyning basert på vind og sol – to ressurser som landet har mye av.

<<Intravenøs bistand>>

Mange innvandremiljøer i Norge støtter utviklingsprosjekter i hjemlandet. Innvandremiljøene, også kalt diasporaen, har mye å bidra med i form av kunnskap om lokale forhold,

språk, kultur og personlige nettverk.

– Det var veldig vanskelig å få Norad til godta diasporaprosjekter. Vi har ofte fått signaler om at det var vanskelig å støtte slike små prosjekter, sier Madar.

Etter at resultatene har begynt å bli synlige, mener hun at holdningen har endret seg. Selv om det ennå er et godt stykke igjen.

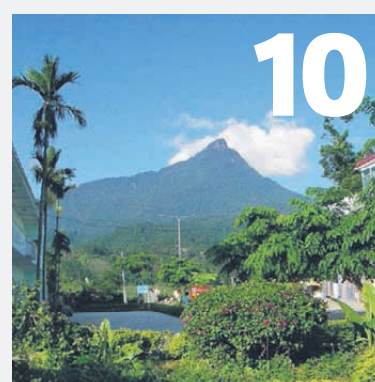
– Denne bistanden er viktig. Den går nesten rett i blodet. Vi har ingen administrasjonsutgifter. Pengene går direkte til prosjektene. Resultatene kan måles nesten med en gang.

– Det er nesten som intravenøs bistand, sier Madar og ler. ■

Hva i all verden?

Av Ba-Musa Ceesay

- 1 Hvem er dette?
- 2 Hvilket år ble Dalai Lama tildelt Nobels fredspris?
- 3 Hvilke tre land har størst befolkning i verden?
- 4 Hvilket afrikansk land het tidligere Øvre Volta?
- 5 Alliko Dangote ble nylig kåret til Afrikas rikeste mann med en formue på over 20 milliarder dollar. Hvilket land kommer han fra?
- 6 Hvilket år ble Den arabiske liga grunnlagt?

- 7 Hva er det offisielle språket i Syria?
- 8 Shimon Peres er Israels president. Han fikk fredsprisen i 1994. Sammen med hvem?
- 9 Hva er en liger?
- 10 Hvilket land hører øya Hainan til?
- 11 Hvor mye oksygen er det i luften vi lever i?
- 12 Hvilken religion regnes som verdens fjerde største?
- 13 Hvilke land grenser Brunei til?

- 14 Hvilken farger og hvilke symboler finnes i Israels flagg?
- 15 Hvilket land er størst av India og Kina?
- 16 Hva heter statssekretæren i UD som representerer Fremskrittspartiet?
- 17 Hvem har skrevet boka «Afghanistan – ingen fred å få»?
- 18 Det var nylig valg i India. Omtrent hvor mange millioner mennesker var stemmeberettigede?
- 19 Fem afrikanske land deltar i VM i fotball i Brasil. Hvilke?
- 20 Hvilket land produserer mest gummi i verden?

Ekspertnøtter

- 1 Hvilken kinesisk provins kom Mao fra?
- 2 I hvilken landsby ble 276 jenter kidnappet av Boko Haram?
- 3 Hvilket land het protektoratet Bechuanaland da det var under britisk styre?

Svar: 1: Brasil president Dilma Rousseff. 2: 1989. 3: Kina, India og USA. 4: Burkina Faso. 5: Nigeria. 6: 1945. 7: Arabisk. 8: Rabin og Ararat. 9: En blanding av tiger og løve. 10: Kina. 11: Cirka 21 prosent. 12: Buddhismismen. 13: Malaysia. 14: Davidstjerne og to horisontale blå striper på hvit bunns. 15: Kina. 16: Morten Høglund. 17: Ekteparet Elisabeth Eide og Terje Skaujord. 18: Cirka 815 millioner mennesker. 19: Nigeria, Kamerun, Ghana, Algerie og Eftenskytsten. 20: Thailand

Ekspertnøtter: 1: Hunan, 2: Cibo, 3: Namibia.

34 Bakerst

Bokanmeldelse:

En vakker historie om en brutal epoke

Av Laila S. Berg

ROMANEN «I skyggen av banyantreet» er basert på forfatterens egne opplevelser under Røde Khmers terrorstyre. Forfatteren Raddey Vatner er prinsesse og tippoldebarnet til kongen av Kambodsja, som regjerte landet i 1904-1927. Hun kom til USA som flyktning i 1981 og studerte senere sørøstasiatisk litteratur og historie ved prestisjefylte Cornell University.

De siste årene har hun reist og bodd i Kambodsja og Sørøst-Asia, der hun har skrevet og gjort research.

Handlingen utspiller seg i Kambodsja. Familien er etterkommere av kong Ang Duong (poetkongen) som var den siste regentkongen før sønnene Sisowath og Norodom ble stamfedre på hver sin gren av Kambodsjas kongehus. Det er Norodomgrenen som har regjert siden 1941 og frem til i dag.

De forbereder seg til Khmers nyttårsfeiring. Det er stille før stormen. Året er 1975.

I romanen følger vi sju år gamle Raami. Faren er poet og oldebarn av kong Sisowath. Hun er sin fars øyensten og hun elsker ham høyt. Den røde tråden i romanen er inspirasjonen faren gir henne gjennom sine poetiske dikt. Det er her, i dette landskapet sjuåringen fortolker virkeligheten av det som skjer. Selv de grusomste hendelser transformeres til noe som har en plass og gir en mening gjennom farens dikt og de

buddhistiske sagnene, og det gjør boken mild.

Det handler om et totalitært diktatur som påla landet en radikal form for jordbruks sosialisme under Røde Khmer-regimet, for å bygge landet på ny. Alle intellektuelle og utdannede ble myrdet, og det var forbudt å bruke briller. Regjeringen, i boken kalt Organisasjonen, tvang byfolk til å flytte til landsbygda for å jobbe i kollektivbruk og i tvangsarbeidsprosjekter. Henrettelser, tvangsarbeid, underernæring og dårlig medisinsk behandling tok livet av nesten to millioner kambodsjanere.

Bokens første sider er nesten irriterende poetisk, men det er verdt å lese gjennom for å bli kjent med persongalleriet. Når leseren får taket på historien, som handler om den brutale evakueringen av Phnom Penh, sees grusomhetene gjennom sjuåringens øyne. Ved å tenke på farens dikt observerer Raami at livet er evig, men at det forandrer form.

Det er Raamis virkelighet som er

Historien er forfatterens egen. Hun var fem år gammel prinsesse den gang Røde Khmer overtok livene deres. >>

Vaddey Ratner: «I skyggen av banyantreet.» Roman. Aschehoug, 2014. Originalens tittel: *In the Shadow of the Banyan*. Oversetter: Børge Lund

fortellerstemmen, og Vaddey Ratners fortellererfaring bringer leseren inn i magien og fiksjonen. Historien er også Vaddey Ratners egen. Hun var fem år gammel prinsesse den gang Røde Khmer overtok livene deres. Faren tiltales som «Hans Høyhet» av de som kjenner ham igjen blant folket. Han er poet og dikter. Brått står han høyt på listen over uønskede. Familien, som er tett sammenvevet, må tie om hvem de er.

Etter hvert som handlingen utspiller seg og grusomhetene tiltar, og når Raami ikke lenger har faren ved sin side, fortviler hun. Etter to, tre år ser Raami etter hvert ondskapen med en gammel kvinnes øyne. Ettersom familier splittes og sendes til ulike arbeidsleirer, og når tap, ensomhet, sult og sykdom setter sitt preg, forandres fortellerstemmen. Raami mister sin barndom og taleevne. Forfattergrepet strammes etter hvert til og boken er på sitt høydepunkt i avslutningen.

Dette er en gripende og spennende historie om et av menneskehetens svarteste kapitler, mesterlig ført i pennen av en poetkonges tipp-tippoldebarn.

Forfatteren har satt folkemordet under Pol Pot i en sammenheng i bokens avsluttende kapitler med en voksent fortellerstemme. Bør den leses først? Det er opp til leseren. ■

Laila S. Berg er frilansjournalist.

ETTER- OG VIDEREUTDANNING VED UNIVERSITETET I BERGEN

DEMOKRATIBYGGING

15 studiepoeng

Videreutdanning 15 studiepoeng - 3 kurssamlinger

Demokratiassistanse og demokratisering

Hvordan best gi bistand til demokratisering? Gjennomgang av ulike former for bistand med eksempler fra Latin-Amerika, Afrika, Afghanistan og Øst-Europa.

Søknadsfrist: 24.08.2014
Studiestart: 19.09.2014

Menneskerettighetsobservasjon

Menneskerettighetsteori og historikk, observasjonsmetode og analyse, planlegging og utførelse av observasjonsoppdrag. Problemer med intervensjoner og rettsoppgjør.

Søknadsfrist: 10.08.2014
Studiestart: 05.09.2014

Pris pr kurs kr 16 000. Godkjent av Lånekassen. Kursene kan inngå i en mastergrad i demokratibyggning. For informasjon: www.uib.no/demokrati eller tlf 55 58 20 18.

UNIVERSITETET I BERGEN

Sjekk ledige stillinger på **global.no**

global

Linnéuniversitetet søker

Universitetslektor i Freds- og utvecklingsstudier

Läs mer om anställningen på Lnu.se

Välkommen till ett universitet där allt är möjligt!
Linnéuniversitetet är Sveriges nyaste universitet, ett modernt, internationellt universitet i Småland. Vi finns i Kalmar och Växjö med 35 000 studenter och 2 000 anställda.

Linnéuniversitetet Kalmar Växjö

Nytt om navn

Har du skiftet jobb? Send en melding og bilde til baktuelt@gmail.com.

Siv Nordrum blir styremedlem i Plan Norge. Hun tar over etter **Kristin Clemet**, som trer av etter åtte år i styret.

Nordrum fra Oslo er kommunikasjonsdirektør i Statistisk Sentralbyrå, og har tidligere vært statssekretær på Statsministerens kontor i Bondevik II-regjeringen fra 2001-2005. Hun har jobbet 15 år som journalist i NRK Dagsnytt og Dagsrevyen og var blant annet Asia-korrespondent. Nordrum bodde flere år i Nigeria under oppveksten der foreldrene jobbet for Kirkens Nødhjelp.

Kjersti Fløgstad har tatt over som ny styreleder i CARE Norge. Den nye styrelederen driver til daglig konsulentvirksomheten GoodBusiness, som hjelper bedrifter til mer ansvarlig og mer lønnsom virksomhet ved å ta samfunnsansvar. Fløgstad er også styreleder i Bright Products og styremedlem i Simulaskolen. Hun var generalsekretær i UNICEF Norge fra 2000-2011 og har også solid ledererfaring fra finansbransjen.

Generalsekretær **Torild Skogsholm** slutter i CARE Norge etter sommeren for å begynne som sekretariatsleder for Venstres stortingsgruppe. Skogsholm begynte som generalsekretær i CARE i mars 2011. Hun var samferdselsminister fra 2001 til 2005, og ble senere direktør for Sporveien i Oslo. Nå vender Skogsholm tilbake til politikken.

31 år gamle Lundblad begynte i den nye jobben i mai.

Fra politiet til nødhjelp

Eirik Lundblad er ansatt som seniorrådgiver i Innovasjon Norge, der han skal jobbe med NOREPS (Norwegian Emergency Preparedness System).

NOREPS er et partnerskap mellom Utenriksdepartementet, Norges Røde Kors, de fem ledende frivillige organisasjonene, Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap og norske leverandører av varer og tjenester. Det administreres av Innovasjon Norge.

31 år gamle Lundblad begynte i den nye jobben i mai.

– Hva skal du gjøre i din nye jobb?

– Noe av det viktigste NOREPS gjør er å koble FN og humanitære organisasjoners behov mot gode løsninger hos bedriftene i Norge. Norske bedrifter har verdensledende løsninger innenfor flere sektorer. Det er stor etterspørsel etter både tradisjonelle nødhjelpsprodukter og innovative løsninger og teknologi som kan bidra til mer effektiv humanitær innsats og utviklingsprogrammer. Samtidig har jeg praktisk kunnskap og erfaring fra felt som er et veldig nyttig og viktig bidrag når vi nå skal utvikle NOREPS videre.

– Hva slags bakgrunn har du?

– Jeg har tatt Politihøgskolen. Det er faktisk en veldig nyttig bakgrunn også i denne bransjen, og midt i blinken for rollene jeg har fylt og fyller som team leder og sikkerhetsansvarlig for teamene jeg reiser ut med. Etter noen år som politimann ble utfredstrangen for stor. Jeg har jobbet blant annet for Kirkens Nødhjelp, Misjonsalliansen, Leger Uten Grenser og Røde Kors. Jeg skal fortsette med å ta oppdrag for Leger uten Grenser og Røde Kors «Emergency Response Unit» selv om jeg nå har denne jobben.

– Det blir en del reising på deg fremover da?

– Ja. Man kan ikke sitte i Oslo og ha tilstrekkelig oversikt over hvordan ting er i krisesituasjoner, og hvilke behov som finnes. Men det er en veldig spennende jobb og jeg gleder med til å være med på å utvikle NOREPS videre!

Gjør som **5066** andre:
Les våre nyheter på Facebook

BISTANDSAKTUELT

Litt mer enn krig og katastrofer...

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon? Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

28.000 lesere!

X JA, jeg vil ha et gratisabonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn

Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)

Postboks

Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og ev. postboksadresse. Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

PORTO

BISTANDSAKTUELT

Norad
Postboks 8034 Dep.
0030 OSLO

Fagblad om utviklingssamarbeid.

Redaksjonen arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat og Lov om redaksjonell frihet i media. Det er bladets redaktør som har ansvaret for innholdet i bladet.

Ansvarlig redaktør:

Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Debattansvarlig:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Nettavisredaktør:

Jan Speed
jasp@norad.no

Bildeansvarlig:

Espen Røst

Journalister:

Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Hege Opseth
opsethmedia@gmail.com

Asle Olav Rønning
asle.o.ronning@gmail.com

Espen Røst
espenrost@gmail.com

Anne Håskoll-Haugen
annehhaugen@hotmail.com

Prosjektansvarlig adm. prosjekter:

Christine M. Harg
harg@norad.no

Administrasjon:

Ba-Musa Ceesay
Christine M. Harg

Internett:

www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:
Boks 8034 Dep
0030 Oslo

Kontoradresse:

Ruseløkkveien 26 (6.etg.)

Telefoner:

23 98 00 00 (sentralbord)

23 98 02 37 (redaksjon)

23 98 02 39 (annonser)

E-post redaksjon:

gz@norad.no

E-post annonser:

harg@norad.no

Design og produksjon:

Medier og Ledelse AS

Trykk:

Nr 1 Trykk as

Abonnement:

Bistandsaktuelt, Norad

Boks 8034 Dep,
0030 Oslo

Telefon: 23 98 02 35

E-post: adr-ba@norad.no

Abonnementet er gratis.

Utgiver:

Norad

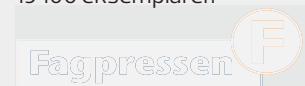
ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:

Tirsdag 17. juni 2014

Opplag denne utgaven:

19100 eksemplarer.

Bistandsaktuelt er medlem av **Fagpressen**.

Neste Bistandsaktuelt:

Utkommer ca.
29. august 2014

Morgenstemning i København fra fjorårets kampanjedag, da Verdens Bedste Nyheder ble delt ut av frivillige. Mange danske organisasjoner bidrar til kampanjens suksess. Foto: Louise Dyring

Verdens beste nyheter

Én dag i året får danskene servert en avis med bare positive nyheter fra land i sør.

Av Asle Olav Rønning

Mediedekningen av den fattige delen av verden preges ofte av dårlige nyheter. I Danmark har en rekke organisasjoner gått sammen om kampanjen Verdens Bedste Nyheter for å bøte på det.

Den andre fredagen i september er den nasjonale kampanjedagen. Da deles det ut 120 000 eksemplarer av kampanjeavisa. I avisa, som har samme navn som kampanjen, er krig, katastrofer og annen elendighet bannlyst.

– Utgangspunktet var en fallende oppslutning til utviklingssamarbeid og underskudd på kunnskap, sier Thomas Ravn-Pedersen i Verdens Bedste Nyheter til Bistandsaktuelt.

For å bøte på dette, laget man en stor, felles aksjon der de mange framskrittene som skjer på utviklingsfronten løftes fram.

Kampanjen er et samarbeid mellom danske bistandsorganisasjoner, Danida og FN. Etter hvert har også en rekke partnere i næringslivet kommet til.

Betalingskort og olje

Ravn-Pedersen, som leder kampanjens sekretariat, forteller at Verdens

Bedste Nyheter etter hvert har blitt langt mer enn bare en enslig kampanjedag.

Nettsida oppdateres jevnlig. Blant nyhetene her er en artikkel om at elektroniske betalingskort hjelper kvinner i Nepal, og en annen om at jenter i Sierra Leone lærer om helse og seksuelle rettigheter samtidig som de er på fotballtrening. Vi kan også lese en artikkel om at en større del av Ghanas oljeinntekter skal brukes på helse og landbruk.

Ravn-Pedersen sier at han ofte ber folk lukke øynene og tenke på Afrika. Hva er det da de ser?

– Mange svarer jordhytter, sult og nød. Det er dette vi prøver å rokke ved. Også når vi velger bilder. Vi ønsker å bruke bilder som kommuniserer likeverd, sier han.

Bistandsaktuelt presenterte tidligere i år en undersøkelse gjort av svenske Hans Rosling og hans stif-

telse Gapminder. Resultatene viste at den jevne nordmann ikke kjenner til de mange framskrittene innenfor helse, fattigdomsreduksjon og utdanning som har skjedd i de fattige delene av verden.

Uvitenheten er ikke noe særnorsk fenomen. Det er nettopp uvitenheten og en oppfatning av at bistand ikke nytter som Verdens Bedste Nyheter skal være en motvekt mot.

– Utfordrer

Verdens Bedste Nyheter har skapt debatt på flere fronter, blant annet om hvilke nyheter media presenterer. Men kampanjen har også bidratt til at bistandsorganisasjonene har begynt å se på sin egen rolle på en ny måte. Dette har vært et utilsiktet, men viktig resultat.

– Kampanjen utfordrer også NGO-ene selv. Vi har dyttet på og fått organisasjonene selv til å endre sin kommunikasjon, sier Ravn-Pedersen.

– *Blir bildet riktig når dere kun forteller solskinnshistoriene?*

– Vi skal være på den positive enden av skalaen. Det vinkles på det som er positivt. Men vi har også med utfordringer og problemer i artiklene, sier sekretariatslederen.

– Målet er å utvide horisonten til danskene, legger han til.

Fire år etter at kampanjen startet, tyder undersøkelser på at dansker har fått økt kunnskap om positive

Thomas Ravn-Pedersen er sekretariatsleder for Verdens Bedste Nyheder.

Foto: Verdens Bedste Nyheder

trekk ved utviklingen i land i sør. Ravn-Pedersen mener ubeskjedent at Verdens Bedste Nyheter kan ta noe av æren for dette.

Når mange

På selve kampanjedagen er det tusen frivillige som deler ut papirutgaven av avisa. I tillegg finnes budskapet på sosiale medier, på melkekartonger og på ulike andre kreative måter.

Det siste året har nyhetene i kortform blitt sendt hvert tjueende minutt på monitorene i lokaltogene i København-regionen. På den måten når man 750 000 mennesker hver uke.

Kampanjeideen har bredt seg til Irland, og har også vært brukt i mindre målestokk i Sverige og Finland. Flere andre land er interessert.

Debatt om journalistikk

I Danmark har kampanjen kommet samtidig med en debatt om journalistikkens rolle. Både i pressen og i journalistutdanningen mener mange at den tradisjonelle journalistikken, som ofte legger vekt på avsløringer av negative forhold, er for snever.

Som alternativ setter man opp det man kaller konstruktiv journalistikk, der det samfunnsnyttige står i sentrum. Tankene bak Verdens Bedste Nyheter passer som hånd i hanske i forhold til dette.

– Vi har truffet en trend, fastslår Ravn-Pedersen. ■

« Målet er å utvide horisonten til danskene. »